

**”Djuren hjälpte Emils pappa med att
plöja på åkern, nu finns det traktorer.”**

-En undersökning om historiemedvetande och
Astrid Lindgrens sångtexter

Författare

Sandra Isaksson

Jill Sjögren

Handledare

Bertil Rosenberg

”Djuren hjälpte Emils pappa med att plöja på åkern, nu finns de traktorer.”
- en undersökning om historiemedvetande och Astrid Lindgrens sångtexter.

Abstract

Författarnas syfte med uppsatsen är att undersöka om det finns någon skillnad på barns och elevers kunskaper, förståelse och medvetenhet i ett dåtidsperspektiv med ett tematiskt arbetssätt med Astrid Lindgrens sångtexter jämfört mot ett tematiskt arbetssätt utan Astrid Lindgrens sångtexter? Syftet är även att utreda om barn i förskolan och elever i skolan vidareutvecklar sitt historiemedvetande med ett tematiskt arbetssätt med utgångspunkt av Astrid Lindgrens sångtexter? Jeismanns definition av historiemedvetande har legat som grund i examensuppsatsen. Således är historiemedvetande en symbios mellan dåtid, nutid och framtid. Historiemedvetande kännetecknas av att man kan urskilja sammanhangen mellan det förflutna, förståelse av nutiden samt har perspektiv på framtiden. Metoden till den empiriska undersökningen är en kvalitativ forskningsansats, där författarna gjort en innehållsanalys av sångtexter, intervjuer samt ett skriftligt berättande. Undersökningen har genomförts på en förskola och en skola. Resultatet av den empiriska undersökningen är att barnen och eleverna genom användandet av Astrid Lindgrens sångtexter i en tematisk undervisning vidareutvecklar sitt historiemedvetande i högre grad än de barn och elever som inte deltagit i en undervisning med sångtexterna.

Ämnesord: Historiemedvetande, tematiskt arbetssätt, Astrid Lindgrens sångtexter

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	6
1.1 Syfte.....	6
1.2 Problemprecisering.....	6
1.3 Val och motivering av ämnet	7
1.4 Begränsning.....	7
2. Litteraturgenomgång	7
2.1 Läroplaner	8
2.2 Grundskolans kursplaner och betygskriterier i historia	9
2.3 Grundskolans kursplaner och betygskriterier i musik.....	10
2.4 Forskning inom historiedidaktiken	10
2.5 Begreppsförklaringar	14
2.6 Författarnas teoretiska utgångspunkt.....	15
2.7 Historiemedvetande i skolans undervisning	15
2.8 Nya forskningsrön.....	17
2.9 Historiemedvetande genom gestaltande.....	18
2.10 Tematiskt arbetssätt	19
2.11 Skönlitterära texter för att förstå historien	22
2.12 Att undervisa med musik	23
2.13 Astrid Lindgrens författande	23
3. Metod.....	24
3.1 Metodbeskrivning	24
3.2 Val av metoder	25
3.3 Fördelar med kvalitativa forskningsansatser	25
3.4 Nackdelar med kvalitativa forskningsansatser	25
3.5 Analyser av sångtexterna	26
3.6 Skriftligt berättande	26
3.7 Intervjuer.....	26
3.8 Urval.....	26
4. Resultat och analys.....	27
4.1 Analys av ”Du käre lille snickerbó”	27
4.2 Analys av ”Jag gör så att blommorna blommar”	29
4.3 Analys av ”Fattig bonddräng”	30
4.4 Analys av ”Varför och varför?”	32
4.5 Empirisk undersökning	34
4.6 Undersökningen på förskolan	35
4.7 Undersökningen i skolan	38
4.8 Avslutande analys	42
5. Diskussion	43

5.1 Slutsatser.....	45
6. Sammanfattning	45
7. Vidare forskning.....	46
8. Litteraturförteckning.....	47

Bilagor

Bilaga A Öppna frågor till det skriftliga berättandet

Bilaga B Intervjufrågorna till de yngre barnen

Bilaga C ”Du käre lille snickerbó”

Bilaga D ” Jag gör så att blommorna blommar”

Bilaga E ” Fattig bonddräng”

Bilaga F ” Varför och varför?”

Bilaga G Planering till det tematiska arbetet ”Emil- förr, nu och i framtiden”

Bilaga H Stolpar till ”Barn och deras livssituation för 100 år sedan”.

Bilaga I Barnens svar på ”Vad vet barnen innan undersökningen?”

Bilaga J Dåtidsperspektivet

Bilaga K Nutidsperspektiv

Bilaga L Framtidsperspektivet

Bilaga M Kontrollgruppens svar efter genomgångna undervisningsaktiviteter.

Bilaga N Planering för temat drängen och pigan

Bilaga O Elevernas svar på vad de visste om drängen innan arbetet började

Bilaga P Dåtidsperspektivet med och utan Astrid Lindgrens sångtexter

Bilaga Q Dåtidsperspektivet

Bilaga R Nutidsperspektivet

Bilaga S Framtidsperspektivet

Bilaga T Varför behöver du veta hur det var förr i tiden, hur det ser ut idag och fundera över hur det kanske kommer att se ut i framtiden?

FÖRORD

Författarna till examensuppsatsen vill tacka Astrid Lindgren för hennes otroliga och fantastiska berättelser om Emil i Lönneberga, ett varmt tack kära Astrid. Samt tillägna Georg Riedel ett stort tack för underbart komponerad musik till Lindgrens sångtexter. Vidare vill författarna tacka alla barn och elever som deltagit i de empiriska undersökningarna för deras engagemang, spontanitet och glädje, ni gör lärargärningen till en fröjd.

1. INLEDNING

Författarna har utifrån sin inriktning Språk och skapande samt specialiseringen med samhällsorienterande ämnen med kulturellt perspektiv, blivit inspirerade att genomföra en undersökning om hur tematiskt arbetssätt samt undervisningen i historia kan hjälpa barn och elever att vidareutveckla sitt historiemedvetande. I läroplanerna för både förskola (Lpfö98) och skola (Lpo94) är förskolans respektive skolans uppdrag att möjliggöra barns och elevers tillägnande av kulturarv samt historiska perspektiv för att stärka den egna identiteten men också för att förstå samhället.

1.1 Syfte

Det är svårt att mäta historiemedvetande vid en viss punkt. Vår utgångspunkt är därför att eleverna har ett likvärdigt historiemedvetande utifrån en skolkontext beroende på elevens ålder, kurs och styrdokument. Syftet är att undersöka om det finns någon skillnad på barns och elevers kunskaper, förståelse och medvetenhet i ett dåtidsperspektiv om undervisningen har skett utifrån Astrid Lindgrens sångtexter jämfört mot en undervisning utan Astrid Lindgrens sångtexter. Uppsatsens syfte är även att utreda om barnen i förskolan och eleverna i skolan vidareutvecklar sitt historiemedvetande, dåtid, nutid och framtid med ett tematiskt arbetssätt med utgångspunkt av Astrid Lindgrens sångtexter.

Det finns tidigare undersökningar om hur barn skapar historiemedvetande men många av dem är riktade mot äldre barn. Med utgångspunkt från det vill författarna tillföra en undersökning som riktar sig mot mindre barn på förskola och grundskola upp till årskurs sex till diskursen.

1.2 Problemprecisering

- *Vidareutvecklar barn i förskolan och elever i skolan sitt historiemedvetande med ett tematiskt arbetssätt med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter?*
- *Vilka skillnader blir skönjbara när barn och elever undervisas i ett tematiskt arbetssätt med Astrid Lindgrens sångtexter jämfört med ett tematiskt arbetssätt utan Astrid Lindgrens sångtexter ur ett dåtidsperspektiv?*
- *Vilka skillnader blir synliga om man undervisar med fokus på historiemedvetande i jämförelse med en undervisning ur ett dåtidsperspektiv för barnen och eleverna?*

1.3 Val och motivering av ämnet

Med tanke på författarnas tematiska inriktning Språk och skapande samt specialisering med de samhällsorienterande ämnena med ett kulturellt perspektiv valde författarna att inrikta uppsatsen på att urskilja historiemedvetande efter ett tematiskt och kulturellt perspektiv. Genom att utgå ifrån ett tematiskt arbetssätt knyter författarna an till sin inriktning samt väver in Astrid Lindgrens sångtexter inom ett kulturellt perspektiv för att synliggöra sin specialisering.

Många barn runtomkring i världen har glädjen av att läsa Astrid Lindgrens sagor och att sjunga hennes sånger. Detta upplevde en av författarna vid en utomlandssemester då en tysk flicka på fyra år sjöng ”Här kommer Pippi Långstrump” på tyska. Författarna anser att detta visar Astrid Lindgrens påverkan av Sverige men även hennes påverkan i omvärlden.

1.4 Begränsning

I problempreciseringen har författarna valt att endast jämföra dåtidsperspektivet när det gäller undervisningen med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter på grund av att det inte fanns möjlighet att vidare undersöka nutid och framtidsperspektiven ute på förskola och skola vid tillfället för den empiriska undersökningen. Författarna har valt att begränsa den empiriska undersökningen till att omfatta barns vidareutvecklande av sitt historiemedvetande med utgångspunkt i fyra av Astrid Lindgrens sångtexter. Dessa knyter dessutom an till Emil i Lönneberga, i en tematisk empirisk undersökning. Anledningen till varför författarna valde Emil i Lönneberga är att berättelserna om honom är tidstypiska samt att materialet att arbeta med är omfattande. Emil i Lönneberga ger även barnen möjlighet till identitetsskapande. Barnen har lätt att identifiera sig med Emil i Lönneberga eftersom det är en verklighetstrogen berättelse med en naturtrogen gestalt. Emil som huvudperson är således inget sagoväsen.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

I litteraturgenomgången kommer författarna att behandla ämnen som läroplaner, aktuell forskning inom historiedidaktiken, begreppsförklaringar, författarnas teoretiska utgångspunkt, historiemedvetande i skolans undervisning, historiemedvetande genom gestaltande, tematiskt arbetssätt, skönlitterära texter för att förstå historien, att undervisa med musik, samt Astrid Lindgrens författande.

2.1 Läroplaner

Förskolans uppdrag är att erbjuda en trygg miljö som utmanar till lek och aktivitet. Förskolan ska vidare utifrån leken medvetet främja barns lärande och utveckling. I leken och det lustfyllda lärandet stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmågan till att samarbeta och lösa problem. Barnet kan även i den gestaltande leken få möjlighet att uttrycka känslor och erfarenheter samt bearbeta upplevelser. Således är leken viktigt för barns lärande och utveckling (Lpfö98).

Förskolan ska utveckla barnets egna kulturskapande som att överföra ett kulturarv- värden, traditioner och historia från en generation till nästa. ”Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera.”(Lpfö98 s. 26) Att främja barns lärande och utveckling kan ske med hjälp av olika uttrycksformer som sång och musik, rytmik, drama, bild, dans och rörelse. Enligt förskolans uppdrag kan barnens lärande bli mångsidigt och sammanhängande genom ett tematiskt arbetssätt.

Förskolans mål (Lpfö98) att sträva mot är att barnen utvecklar sin nyfikenhet och lust för att lära genom leken. ”Barnen ska även utveckla sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama.”(Lpfö98 s. 31) Samt utveckla sin förmåga att skapa, bygga och konstruera med hjälp av olika material.

Pedagogens ansvar i förskolan är att barnen upplever att aktiviteterna är roliga, som stimulerar till ett meningsfullt lärande. Samt att barnen ges nya utmaningar av pedagogen som stimulerar lusten att erövra nya färdigheter, erfarenheter och kunskaper.

I skolans uppdrag (Lpo94) står det att leken har stor betydelse för att eleverna tillägnar sig kunskaper under de tidiga skolåren. För att tillgodose ett aktivt lärande hos eleverna är således lek och skapande arbete en väsentlig del i undervisningen. ”I skolans arbete skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet.”(Lpo94 s, 12) Elevens utveckling innefattar möjligheten att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Eleverna ska utveckla sin förmåga till eget skapande.

”Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en beredskap inför framtiden och utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.” (Lpo94 s.11) Skolan ska främja ett kunskapsbegrepp där eleven ges en förståelse för vad som är viktigt kunskap idag och i framtiden samt hur kunskapsutvecklingen sker.

Skolan ska sträva mot att eleven tillägnar sig kunskaper inom skolans ämnesområden för att få en beredskap inför livet. Skolan ska även sträva mot att eleven utvecklar nyfikenhet och lust för att lära. Mål att uppnå i skolan är att eleven använder sina kunskaper och erfarenheter i olika uttrycksformer såsom musik, drama och dans, bild och språk samt att eleven utvecklar sin förmåga till kreativt skapande (Lpo94).

Pedagogens uppgift i skolan är att ge eleven möjlighet att använda olika uttrycksmedel för att utveckla elevens förmåga i ett skapande arbetssätt. Pedagogen ska även få eleven att känna tillit till den egna förmågan samt stärka elevens vilja för att lära och utvecklas (Lpo94).

2.2 Grundskolans kursplaner och betygskriterier i historia

”Historia är en viktig del i all kunskap” (Grundskolans kursplaner och betygskriterier s. 76). Kunskapsbildningen och den mänskliga verksamheten har en historisk dimension både utifrån ett längre perspektiv som ett nutidsperspektiv. Som ett led av det historiska skeendet ges människan möjlighet att se sig själv och företeelser i nutiden. Syftet med ämnet historia är att utveckla ett analytiskt synsätt för att förstå och förklara samhället och dess kultur. Eleverna ska ges möjlighet att leva sig in i gångna tiders förutsättningar för människor i olika kulturer samt skapa sig en identitet utifrån det kulturarv som överförs från en generation till en annan. Detta utvecklar en förståelse av nutiden och ett perspektiv inför framtiden.

Historia skapas varje dag genom familj, släkt, hembygd och nationalitet. Kunskaper om detta ger en förståelse för människors livsvillkor under skilda epoker. Genom att ta del av generationers historia och erfarenheter kan en identitet utvecklas hos eleven. Detta ger i sin tur en förståelse av nutiden. Genom att bli medveten om vad som har påverkat den historiska utvecklingen under skilda epoker utvecklas en förväntan inför framtiden. I det historiska perspektivet sker ständigt pågående processer som påverkar människan. Historia betyder att se tillvaron i ett perspektiv då-nu-sedan.

Mål som skolan ska sträva efter enligt kursplanen i historia är att eleven: ”förvärvar ett historiemedvetande som underlättar tolkningen av händelser och skeenden i nutiden och skapar en beredskap inför framtiden.”(Grundskolans kursplaner och betygskriterier s.76) Skolan ska även sträva efter att eleven ges möjlighet att utveckla kunskaper om historiska gestalter, händelser och epoker samt att eleven kan använda historien som ett verktyg för att förstå andra ämnen i skolan.

2.3 Grundskolans kursplaner och betygskriterier i musik

Musikupplevelser engagerar en tanke och känsla på ett omedelbart sätt. Musiken utgör ett viktigt redskap för lärande eftersom det påverkar individen på olika medvetandenivåer. Det är ett utmärkt hjälpmedel för att bearbeta medvetna och omedvetna intryck samt för gestaltning och förmedling av tankar. Musikämnet syftar till att ge eleverna lust och möjlighet till att uppleva kunskaper som förstärker den egna identiteten. Musiken genomsyrar varierande former av kulturer (Grundskolans kursplaner och betygskriterier).

Ämnet musik kan utgöra en utgångspunkt och stöd för lärande i andra ämnen. Detta kan innebära att eleven ges möjlighet att välja sin personliga väg till musikkunskapen. I såväl musicerande som skapande verksamheter ges eleverna utrymme för utveckling av ett personlig och estetisk medvetande. Således har musiken betydelse för den egna personlighetsutvecklingen och lärande (Grundskolans kursplaner och betygskriterier).

Skolan ska sträva efter att eleven: ”blir förtrogen med musikens beröringspunkter med andra kunskapsområden och utvecklar förmåga att kombinera musik med andra gestaltungsformer som bild, text, drama, dans och rörelse. Skolan skall i sin undervisning i musik sträva efter att eleven utvecklar förmåga till medvetet lyssnande som en väg till musikupplevelser och fördjupade kunskap.” (Grundskolans kursplaner och betygskriterier s.43)

2.4 Forskning inom historiedidaktiken

Aronsson (2004) skriver att historiekultur är de skrifter, bruksföremål och ceremonier skapade av människan som gör att vi kan skapa tankar, om hur det var förr, hur det är nu samt hur det kommer bli i framtiden. Historiebruk är när man använder delar av historiekulturen för att skapa sammanhang och meningsfulla helheter. Historiemedvetande är förmågan att förstå kopplingar mellan dåtid, nutid och framtid. Aronsson (2004) hävdar att alla har historiemedvetande men att man kanske inte alltid är medveten om referensramarna vilket

medför att man omedvetet reflekterar över dåtid, nutid och framtid. Detta är skillnaden anser författaren när det gäller de tre begreppen eftersom man kan sakna historiskt medvetande samt historiemedvetenhet men man saknar aldrig historiemedvetande. Historiemedvetande är viktigt när det gäller en människas identitetskapande, vid kulturmöten, i sociokulturella läroprocesser, intresse-, värde- och principutveckling samt berättelsens form och innehåll. Hur man uppfattar det förflutna är nära kopplat till vilka faror och möjligheter man tror kan bli verkliga i framtiden, vad man förväntar sig, och utvecklas i symbios med varandra. Historiemedvetande är att skapa sig erfarenhet av sambanden mellan tydningen av det som redan varit/passerat samt ha förståelse för det som sker just nu och ha framtidsutsikter inför den tid som kommer. Aronsson (2004) menar att det förflutna hjälper oss att skapa mening i våra liv samt klara av förändringar i nutid, han menar också att detta perspektiv möjliggör att man som person har tankar om framtiden. Aronsson (2004) definierar tre begrepp som ligger väldigt nära varandra i diskursen:

- ”1 Historiskt medvetande - kunskap om det förflutnas existens och vårt samband med det, klassisk läroplansterm från 1980-talet.
- 2 Historiemedvetenhet - den egna existentiella platsen i det historiska flödet. Här betonas den personliga förmågan att relatera till tidsdimensionerna.
- 3 Historiemedvetande - uppfattningar om hur dåtid-nutid-framtid är relaterade till varandra.”(P, Aronsson, 2004, s 67f).

Historiemedvetande innebär att man får insikt om samt kan återge händelser både från det egna livet men även från andras liv genom tiderna. Genom detta erövrar man förståelse för hur de kulturella perspektiven var och när händelsen ursprungligen skedde. I sin tur skapar detta insikter om vilka villkor som påverkade människorna samt hur detta påverkar vår situation i dagens samhälle (G, Lindqvist, 2000).

Det viktigaste är, enligt Jensen, att bli medveten om att människor skapar sin historia och att livet består av levda historier. Det är dessutom viktigt att man förstår att det finns en koppling mellan förfluten tid, nuet och framtiden. Historia får inte bara handla om förfluten tid. Istället är historien den förflutna framtiden, vilket innebär att man kan bli medveten om att utvecklingen skulle ha kunnat ta en annan vändning (G, Lindqvist, 2000, s 59).

Begreppet historiemedvetande handlar om erfarenheter av kopplingar bakåt i tiden, med sådant som redan har hänt för att förstå den tid vi lever i just nu, men även ha funderingar och tankar om hur framtiden kommer att se ut. Historiemedvetande kan beskrivas som en grund

för skapandet av den egna identiteten samt förmågan att förstå sig själv, sin kultur men även andra kulturer. Historiemedvetande kan även användas för att förstå människors handlande och varför de handlar just så samt för att skapa förståelse för människors förhållanden mellan varandra. Historiemedvetande används också för att förstå hur människors livssituationer förändrats över tid genom att studera olika skeenden som sedan knyts till större historiska sammanhang. Den narrativa kompetensen blir här ett viktigt redskap. Berättelserna måste tilltala barnen ifråga samt behandla dåtid, nu och framtid men också knyta specifika händelser till större kontexter. Det centrala begreppet för historiemedvetande är enligt Karlsson & Zander (red., 2004) att människan både är och skapar historia.

I den planerade verksamheten finns det möjlighet och utrymme för att använda sig av en deltagande pedagogik, genom att man låter barnen prova på hantverk som för länge sedan är försvunna kan barnen få en historisk upplevelse. Aronsson (2004) menar att man öppnar dörrar för barnen om man använder sig av estetiska, kulturella och berättande läroprocesser i arbetet med historia. Nackdelen med upplevelser menar han är att barnen kan tro att precis så här måste det ha varit och de kan bli begränsade när det gäller att se samma företeelse från olika perspektiv. Men han hävdar vidare att de pedagogiska verksamheter som arbetar på ett medvetet sätt med upplevelsepedagogiken har en helhetssyn där man arbetar före och efter upplevelsen med att just se det upplevda ur olika perspektiv. Man kan enligt Aronsson (2004) nå historisk inlevelse på två sätt antingen direkt eller indirekt. Den direkta inlevelsen är sådant man själv upplever och är väldigt individuellt och subjektivt, den indirekta inlevelsen tar tillvara på det kollektiva minnet som finns när de träder in i upplevelsen. Människor har ett stort behov av att orientera sig i sin samtid och till hjälp har de sitt historiemedvetande. Det blir synbart hur kultur skapas och förändras samt vad detta får för konsekvenser för det framtida samhället. Det är viktigt för människan att förstå vem hon är i förhållande till sin historia. Om man inte är väl förtrogen med sin historia kan självbilden bli lidande och det kan i sin tur få allvarliga konsekvenser för identiteten. Utvecklandet av självbilden och identiteten sker i interaktion i sociala situationer. Att människor samlar på saker från flydda tider är inte någon ny företeelse, det har man gjort så länge det funnits människor på jorden. Samlandet är individuellt och unikt. Det hjälper mänskligheten att förstå hur det var förr i tiden och det i sin tur hjälper till att förstå världen vi lever i idag samt möjliggör fantasier om hur det kan bli i framtiden. När man brukar historien kopplar man samman framtidstro med vad som hänt i det förflutna för att skapa meningsfulla berättelser vilka förklarar vem vi är samtidigt som de förklarar historiens gång (P, Aronsson, 2004).

Historiemedvetande sker inte automatiskt utan

Det krävs lärare som kan stimulera till kritiskt tänkande och analys, knyta händelser och förlopp till större kronologiska sammanhang och visa att människan befinner sig i tiden. Vårt utkikstorn i tiden utgörs av vår nutid, men nutiden är stadd i ständig temporal förändring. Historiemedvetandet är den processuella tankeoperation som kan ge oss orientering i tiden och identitet i nuet. (K-G, Karlsson & U, Zander (red.), 2004, s 286)

Alla människor har historiemedvetande vilket fungerar som en referensram dit man vänder sig medvetet eller omedvetet när man reflekterar men påverkar även skapandet av den egna identiteten. Historiemedvetande är individuellt och unikt, det skapas i individens tankeprocesser. Historiemedvetandet påverkas av det samhälle och de kulturella förutsättningar som existerar. Som individ behöver man historiemedvetande för att förstå sammanhang, skönja mönster samt erövra helhetsförståelse utifrån lärandeobjektet (K-G, Karlsson & U, Zander (red.), 2004). Att minnas vår historia är att minnas vilka vi själva är.” (K-G, Karlsson & U, Zander (red.), 2004, s 245).

Jensen (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) hävdar att det finns ett problem med historiemedvetande. Det är att begreppet har ett otroligt brett svängrum. Historiemedvetande är människans medvetande om processförhållanden i dåtid, nutid och framtid, vilket kan identifieras med ett begrepp som ”tidsmedvetande”. Begreppet innebär att varken tolkningen av det förflutna, förståelsen av det nuvarande eller förväntningarna inför framtiden får en avgörande roll av definitionen utan alltihop vävs samman till ett ”tidsmedvetande”. Därför har forskare försökt att strukturera upp begreppet mer men ändå vidhålla samspelet mellan dåtid, nutid och framtid. Genom att framhäva minnet eller tolkningen av det förflutna som den avgörande definitionen av ett historiemedvetande anser Rüsen (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) att begreppet blir mer strukturerat. Jensen (Karlegård & Karlsson, (red) 1997) menar att ett historiskt medvetande och historiesyn är två olika historiedidaktiska begrepp som utgör en del av ett historiemedvetande som i sin tur utgör en del av ett tidsmedvetande.

Ett historiemedvetande innebär enligt Jensen (Karlegård & Karlsson, (red.) 1997) att människan genom dåtidstolkning, nutidsförståelse och framtidsförväntan utvecklar sig i att leva och verka i olika tid och rum ur ett vardags- och livsvärldssammanhang. Människan

främjar en förutsättning till att orientera sig i tid och rum. Detta kan ses genom olika processer.

- historiemedvetande som identitet – Genom att få en dåtidstolkning, nutidsförståelse och en framtidsförväntan etableras en föreställd gemenskap som skapar ett sammanhang i tid och rum som i sin tur ger en identitet.
- historiemedvetande som mötet med det annorlunda- Vid förflyttning av tid och rum möter man ”andra och främmande” människor. För att individen ska förstå sig själv och kunna svara på frågan, vem är jag? måste individen först förstå andra människor.
- historiemedvetande som socio-kulturell läroprocess- Genom att relatera sig själv med andra människor kan man känna inlevelse med det annorlunda samt utgå ifrån olika perspektiv gällande det förmedvetna eller det omedvetna. Genom att koppla samman dåtid, nutid och framtid kan människan komma till insikt om hur man ska leva.
- historiemedvetande som värde- och principförklaring- För att få ett identitetsskapande krävs det att värderings- och principgrunder bearbetas genom diskussioner. Individen skapar en förståelse för vad som är möjligt att genomföra gällande natur och kulturförhållanden. Människan påverkar olika natur och kulturförhållanden genom sina handlingsval.
- historiemedvetande som berättelse- Människans förmåga att förstå sin egen och andra människors roll som specifika händelser i tid och rum. Människans liv är ett förlopp som startar med födelsen, fortsätter med en delaktighet som genomför olika förändringar i natur och kultursamhället och som avslutas med döden.

2.5 Begreppsförklaringar

Tysken Karl- Ernst Jeismann var den som 1979 introducerade begreppet historiemedvetande, han menar att det råder en symbios mellan dåtid, nutid och framtid. Dessa tre påverkar ständigt varandra (K-G, Karlsson & U, Zander (red.), 2004). Begreppet historiemedvetande har använts som ett didaktiskt begrepp i nästan 30 år och den tyske historiedidaktiker Jeismann (Karlegård & Karlsson, (red.), 1997) anser att begreppet bör betraktas som historiedidaktikens utgångspunkt. Han anser att det finns fyra olika definitioner på historiemedvetande. Som historiepedagog bör man välja en av dessa fyra definitionerna som utgångspunkt för undervisningen.

1. Historiemedvetande är den ständigt närvarande vetenskapen om att alla människor och att alla inriktningar och former av samliv som de skapat existerar

i tid, det vill säga de har en härkomst och en framtid och utgör inte något som är stabilt, oföränderligt och utan förutsättningar. 2. Historiemedvetande innefattar sammanhangen mellan tolkning av det förflutna, förståelse av nutiden och perspektiv på framtiden. 3. Historiemedvetande är hur dåtiden är närvarande i föreställning och uppfattning. 4. Historiemedvetande vilar på en gemensam förståelse som baseras på emotionella upplevelser. Den gemensamma förståelsen är en nödvändig beståndsdel i bildandet och upprätthållandet av mänskliga samhällen.” (Karlegård & Karlsson, (red.), 1997 s. 51)

Jensen (Karlegård & Karlsson, (red.), 1997) anser att Jeismann i punkterna ett, tre och fyra definierar ett historiskt medvetande, samtidigt som Jeismann definierar historiemedvetande i punkt nummer två. Jensen anser att det är två olika begrepp som inte kan användas som synonymer eftersom ett historiskt medvetande endast är en delmängd av begreppet historiemedvetande som innefattar dåtid, nutid och framtid.

2.6 Författarnas teoretiska utgångspunkt

Författarna till examensuppsatsen har kommit fram till att författare som skriver något om historiedidaktik utgår från Jeismanns fyra definitioner. Utifrån examensuppsatsens karaktär kommer därför Jeismanns punkt nummer två att ligga som utgångspunkt i examensuppsatsen. Alltså: ”Historiemedvetande innefattar sammanhangen mellan tolkning av det förflutna, förståelse av nutiden och perspektiv på framtiden.” (Karlegård & Karlsson, (red.), 1997 s. 51).

2.7 Historiemedvetande i skolans undervisning

Jensen (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) menar att den gamla normen i skolan var att historia innebar att undervisa om det förflutna, i dåtiden. Det nya begreppet historiemedvetande innebär ett nytänkande eftersom det skiljer sig från det gamla synsättet med att även inkludera nutiden och framtiden och inte bara dåtiden i historieundervisningen i skolan. Jensen (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) skriver att historiedidaktiker undervisar mycket mer historia med hjälp av politiska, religiösa och kulturella rörelser samt historiska familjer och vardagsliv. För att pedagogen i historia ska kunna bearbeta och vidareutveckla elevernas historiemedvetande är det viktigt att ta hänsyn till de olika historiska faktorerna utanför skolan. Pedagogens uppgift blir att främja och förbättra de läroprocesser som ger historiemedvetande i vardags och livssituationer. Skolan bör relatera historieundervisningen till elevernas egna erfarenheter och upplevelser. Aronsson (2004) hävdar att man märker en enorm skillnad i den planerade verksamheten när det gäller historiedidaktiken eftersom man

har flyttat fokus från historieböckerna till ett mer vidgat arbetssätt där det centrala istället är att barnen skapar personliga förhållningssätt till människor som fanns förr i tiden, för att förstå den egna situationen idag. Barnlitteratur som behandlar historiska ämnen skapar en rikare historisk värld för barnen. Genom att tillämpa berättelsen som en arbetsmetod anser Karlegård (Karlegård & Karlsson (red.),1997) att människor vidareutvecklar sitt historiemedvetande. Det finns två olika sätt att undervisa historia genom berättelsen i skolan. Det ena alternativet enligt Rüsen (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) är att göra eleverna till berättare och på så sätt förbättra deras historiemedvetande. Det andra alternativet är enligt Fines (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) att låta pedagogerna träna på sina berättarfärdigheter så att eleverna får ett förbättrat historiemedvetande genom att pedagogen är den berättande läraren. Karlegård (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) menar att historieämnet blir mer humanistiskt istället för ett tråkigt informationsämne om pedagogen ikläder sig rollen som den berättande läraren.

För att kunna betygsätta eleverna har traditionen bland pedagoger enligt Virta (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) varit att mäta och värdera elevernas kunskaper inom historieämnet. I dagsläget finns dock en tendens till att traditionen håller på att brytas i strävan mot att försöka förstå elevernas livsvärld. Genom att undersöka hur eleven kan ge uttryck för att påvisa ett historiemedvetande både i och utanför skolan kan elevens historiekunskaper värderas. Detta skulle innebära att betygsättningen kunde bytas ut mot en avsiktlig utvärdering för att som pedagog förstå elevernas kunskaper och hjälpa eleven till att samla ihop kunskapsbitarna till en enhetlig bild.

Det nya begreppet historiemedvetande som blev känt för 30 år sedan har skapat en del kritik. Rohlfes, tysk historiedidaktiker (Karlegård & Karlsson (red.), 1997) anser att begreppet historiemedvetande har blivit populärt endast på grund av att det är ett ganska vagt och osäkert begrepp som har karaktären av ett tomt slagord. Rohlfes är inte negativ mot de historiedidaktiska förändringarna som har skett i samband med att begreppet historiemedvetande infördes. Men han anser att historia i skolan fortfarande bör vara historiedidaktikens centrum. I skolsammanhang ifrågasätts även begreppet historiemedvetande av många samhällspedagoger i Danmark (Karlegård & Karlsson (red.), 1997). De anser att begreppet ifrågasätter arbetsfördelningen mellan historia och samhällskunskap. Vilket inbjuder till en integration av ämnena.

2.8 Nya forskningsrön

Nanny Hartsmar disputerade en avhandling om Historiemedvetande- elevers tidsförståelse i en skolkontext i Lund 2001. Hon undersöker vilken effekt begreppet historiemedvetande fått i undervisningen i skolan. Hartsmar utgår ifrån ett historiemedvetande i dåtid, nutid och framtid som utgör individens hela livssituation. Avhandlingen visar en genomgång av en tidsforskning samt en kritisk diskussion kring Piagets tolkning om barns förmåga att tillgodogöra sig tidsbegrepp. Hartsmar anser att skolan fortfarande präglas av Piagets åsikter om att en bestämd mognad krävs för att barnen ska begripa tidsbegreppet. Eftersom skolan i hög grad undervisar de yngsta barnen med de längsta tidsperspektiven, det vill säga jordens uppkomst bedrivs egentligen ingen undervisning utan en väntan på barnens mognad. Författaren till avhandlingen anser dock att mognaden som behövs för att barnen ska förstå tidsbegreppet inte kommer av sig själv utan måste utmanas av läraren. Med utgångspunkt från ovanstående finner Hartsmar historiemedvetandebegreppet i måldokumentet som oklara och inkonsekventa. De yngre barnen i skolan ska inte arbeta med det längsta tidsperspektivet eftersom det innebär matematik med stora tal. Resultatet på hennes empiriska studie påvisar även att små barn blandar ihop all kunskap om dåtiden till ett gemensamt kunskapsområde. De kan således inte skilja på de olika kunskapsområdenas tidsbegrepp. (Vetenskapsrådet,2005)

Universitetsadjunkt i historia vid Karlstads universitet, Kenneth Nordgren skrev i sin doktorsavhandling ”Vems är historien? Historia som medvetande, kultur och handling i det mångkulturella Sverige. Han anser att kursplanernas syfte är att utveckla elevers historiemedvetande. I sin avhandling menar Nordgren att läroböckerna inte klarar av att ge ett perspektiv för ett historiemedvetande för det mångkulturella samhället i Sverige. I läroböckerna behandlas kunskapsområdet som exempel migration men det finns ingen tydlig framställning om migrationens betydelse för historiska processer. (Vetenskapsrådet, 2006)

Sammanfattningsvis skriver Vetenskapsrådet (2005) att forskningsundersökningarna kring historieämnet och pedagogiken är få. Det finns några avhandlingar gjorda av forskare ur olika miljöer men forskningsstudier gjorda av historiker och pedagoger är sällsynta. De studier som finns relaterar i första hand till annan forskning vilket innebär att studierna bygger på varandra. Således kritiserar inte forskningsunderlaget till begreppet historiemedvetande i avhandlingarna.

2.9 Historiemedvetande genom gestaltande

Att levandegöra historien är ett måste för att historiska världar ska bli ett forum för lärande genom ett gestaltande arbetssätt. Eftersom barn saknar förmågan att placera in historiska händelser på en tidslinje kan de inte jämföra olika historiska fenomen, barn uppfattar istället historiska tider som separata upplevelserum (G, Lindqvist, 2000). Barn upplever tiden som rum, det som har hänt och framtiden är i andra upplevelserum än det där barnet befinner sig. Detta medför, menar Lindqvist (2000), att barn ser tid som ett utvidgat presens. När vi ska kunna tänka oss tillbaka i tiden utgår vi alltid från vår egen historia på ett medvetet eller omedvetet sätt (D, Harrison, 2003).

Ett gestaltande arbetssätt fokuserar på barnen i centrum, barnen gör egna tolkningar av den historiska situationen men man skapar tillsammans kulturen. Genom att använda ett lekpedagogiskt perspektiv blir barnen medvetna om hur samhället har utvecklats och förändrats men kan även se likheter med dagens samhälle (G, Lindqvist, 2000).

I den pedagogiska leksituationen finns ett narrativt jag, vilket regisserar barnets spelade roll. Eftersom barnet får möjlighet att spela olika fiktiva roller med olika personligheter blir de på så sätt medvetna om den egna identiteten. Lindqvist (2000) menar att detta möjliggör att identiteten blir flexibel och ständigt kan förändras beroende av vilka kulturella situationer som råder. Ur denna synvinkel ses identiteten som en narrativ konstruktion.

Tidsresan är en pedagogisk metod som används på Jamtli, Jämtlands läns museum, den fokuserar på lek och fantasi. Varje tidsresa följer en strikt ordning där berättandet kommer allra först, för att ge barnen historisk information. Därefter kommer själva upplevelserna där fakta omvandlas till erfarenhet och kunskaper. Allra sist ska barnen återföras från förr till nu. Tidsresan är en dramalek där man använder sina sinnen för att tillgodogöra sig kulturhistoriska kunskaper. Alla som befinner sig i tidsresan blir tilldelade roller och tillsammans ger man sig ut på äventyr. Detta gör att barnen och de vuxna skapar en gemensam upplevelse och vågar ge sig hän i leken, det gör att fantasin utmanas och utvecklas. I det pedagogiska arbetet kan man arbeta med vardagsproblem som fanns förr samt koppla till barnens nutid. Jamtlis målsättning är att lek och fantasi ska möjliggöra att barnen via sina sinnen tillägna sig upplevelser för att ge kunskaperna och erfarenheterna en djupare dimension. På Jamtli arbetar man även med att uppmuntra och stötta förskollärare och lärare

så att de själva kan genomföra tidsresor ute på skolor och förskolor. Att arbeta med ett lekpedagogiskt arbetssätt gynnar barnens utvecklande av empati, omtanke och inlevelse vilka alla tre betonas i förskolans och skolans läroplaner. Barnens empatiutveckling är beroende av vilken självbild de har, hur barnet uppfattar sig själv i förhållande till andra. Det är viktigt att barnen upplever att de har en plats i samhället och att det finns ett sammanhang i livets stora cirkel. Eftersom barn inte uppfattar tiden som linjär kan de inte heller jämföra olika epoker och perioder. Om man hjälper barnen att skapa upplevelserum genom att jämföra hur vardagen såg ut förr samt hur den ser ut idag hjälper vi barnen att utveckla abstrakt tänkande, vilket behövs för att utveckla ett historiskt homogeniserat tidsbegrepp. Man kan även i arbetet med barnen färdas bakåt i tiden för att påvisa tidens gång. Genom att använda någon artefakt från förr kan barn bli medvetna om att de färdas tillbaka i tiden. Ju närmare barnens intresse man är desto mer lär de sig om den historiska företeelsen (B-M, Borgström, 2003).

2.10 Tematiskt arbetssätt

På 1920-talet när den reformpedagogiska rörelsen tog fart, utvecklades det tematiska arbetssätt som vi än idag använder oss av i förskola och skola. I fokus satte man intresset, barnen skulle vara intresserat av lärandeobjektet för att lärande skulle möjliggöras. Barnen skulle även utveckla alla sina färdigheter inte bara intellektuella. De skulle också vara aktiva i lärandeprocessen. Ämnena skulle integreras i varandra och inte läsas separata. Läraren sågs som en handledare istället för en informator. Samhällets institutioner skulle integreras i skolans verksamhet så att ett nära samarbete utvecklades. Lev Vygotskij menar att människan är en kulturell varelse och att kulturens estetiska uttryck påverkar människans tankesätt. De sociala och kulturella teorierna har blivit intressantare än de kognitiva teorierna. Kulturen förs vidare genom det sociala samspelet mellan människor. Kulturen är föränderlig och därför är människans egna skapande och kreativa tänkande det väsentliga (G, Lindqvist, 2000).

Tematiskt arbete är enligt Hermansson Adler (2004) att flera ämnen studeras samtidigt för att barnen ska få möjlighet att skapa helheter men också att barnen själva ska komma underfund med vilka arbetsmetoder som passar just dem i just det tillfället. Med ett tematiskt arbetssätt får barnen hjälp att reflektera över såväl det individuella lärandet, hur de lär, som den kollektiva kunskapen. Tematiska studier möjliggör också en variationsbredd av olika lärandemiljöer, för läsande, diskussioner, räknande, skrivande och skapande. Genom att använda sig av ett tematiskt arbetssätt finns det tillfälle att knyta an till barnens livsvärld på ett naturligt sätt. Det medför att man som pedagog ser hela barnet och inte bara barnet i

förskola och skola. Om man väljer att arbeta tematiskt får barnen en inblick i och ser nyttan av lärandeobjektet samt varför de ska erövra dessa kunskaper. Barnen blir tränade i att se saker ur olika perspektiv samt erövrar förmåga till kritiskt tänkande.

En tematisk pedagogik strävar efter att förkovra barn till fjärrskådande själar. Då har de goda förutsättningar som samhällsmedborgare att förstå de kulturella sammanhangen, samt att de kan begrunda och fundera över hur världen skulle kunna vara istället för hur den är. Kunskapen och förmågan att fundera bortom horisonten är färdigheter som barnen tillägnar sig genom att man använder sig av ett tematiskt arbetssätt i förskolan och skolan. Viktiga faktorer i ett tematiskt arbete är samtal, diskussioner och samarbete, detta gör att barnen rustas inför framtiden som samhällsmedborgare. Deras personligheter ska utvecklas så att de ser sammanhang mellan mål-motiv, kunskap, känsla och handlande. Eftersom barnet utgår från den kända verkligheten mot det okända i livet, hjälper man som pedagog barnet att förstå sammanhang och hur allting förhåller sig i relation till varandra med tematisk pedagogik. Barnet känner trygghet eftersom man utgår från barnets nivå, då vågar barnet ge sig hän ut i det okända med glädje och hopp för att erövra nya kunskaper. Möjligheterna för den enskilda individen är beroende av vilka biologiska förutsättningar man har i interaktion med omgivningens fysiska faktorer. Vygotskij kallar barnet för möjligheternas barn på grund av att barnet hela tiden är i utveckling om de omgivande faktorerna är optimala, berikande och utmanande (G, Lindqvist, 2000).

I skapande tematiska pedagogiska arbetet finns det en symbios mellan vision, framförande, kunnighet, emotioner, anspråk, intellekt och gärning. I leken använder barnet sina lekfärdigheter för att behandla olika dilemma samt tillägna sig nya färdigheter och kunskaper. Barnen använder leken som ett forum för att förstå hur de själva tänker och känner. Genom att de blir medvetna om sina känslor kan de skapa sammanhang och mening i den pedagogiska situationen. I den tematiska pedagogikens upplevelser utmanas barnens fantasi och deras inlevelse vilket skapar engagemang och fördjupning. Det goda pedagogiska arbetet utgår från barnens föreställningsvärld, behov och önsknings, barnen har en naturlig del i det pedagogiska tematiska arbetet. När man arbetar med helhetsundervisning är början av temat en upplevelse vilken gör att en mångfald av olika möjligheter blir tillgängliga. Upplevelsen blir utgångspunkten för det fortsatta arbetet, där det är barnen själva som är med och väljer vilken väg de vill utforska vidare. Nya infallsvinklar uppdragas liksom varierande arbetsmetoder och det är pedagogernas uppdrag att hjälpa barnen att orientera bland dessa val.

Eftersom det finns utrymme för barnens tankar och föreställningar blir de medvetna om hur olika man kan föreställa sig samma företeelse utifrån vilken tolkningsram man har. Genom samtalet och diskussionen efteråt skapas en medvetenhet som gör att vi kan skilja på vad som är väsentligt och oväsentligt. Detta bidrar till att vi kan lära oss nya kunskaper och nya vägar och dimensioner öppnas och vi får möjlighet att uppfatta verkligheten på nya sätt. Barnens spontanitet och sprudlande energi får barnet att vilja veta mer, våga ge sig ut på upptäcktsfärd i ett tidigare utforskat område. Med det skapande arbetssättet kan man behandla skolämnen som till exempel bild, dans, drama, skrivning, räkning, läsning, rörelse, historia, samhälle, religion, geografi med flera, möjligheterna är oändliga i det tematiska arbetet. Resultaten är inte det som har fokus i den upplevelsecentrerade verksamheten utan vägen till målet är också av stor betydelse. Alla upplevelser är inte endast logiska och analytiska utan de kan även ha en djupare dimension som endast kan förstås genom att vara medveten om betingelserna runtomkring samtidigt som man reflekterar över upplevelsens budskap. Allteftersom barnen utvecklas upplever de omvärlden i ett voluminösare perspektiv, de kan se nya samband i den tidigare kända miljön och då blir världen mer mångfacetterad och nyanserad. Nyfikenheten tar överhand och de vågar lämna den kända världen för att upptäcka nya kunskaper i det okända. Människan är en social varelse och interagerar med omgivningen konstant för att utvecklas, i samspelet med andra formas människans jag och kan på så vis förändra den egna världen. Pedagogerna märker i den upplevelsebaserade verksamheten att barnens val av arbetsmetod är nära knutit med barnets personlighet. För att få barnen att vara engagerade i den egna utvecklingen krävs att pedagogerna har förmåga att fånga barnen just där de befinner sig. Inom den tematiska pedagogiska verksamheten deltar barnen med just den förmågan de har och att arbeta över åldersgränserna medför att barnen lär av varandra. Detta är nära kopplat till Vygotskijs utvecklingstankar där det är viktigt att förstå var barnet befinner sig samt vart det är på väg, dels har vi det som barnet kan själv och dels så har vi det som barnet kan med hjälp. Det jag behöver hjälp med idag klarar jag själv imorgon. Människan får inte låta sig utnyttjas och anpassas om hon ska vara en fri individ och inte underkasta sig när det gäller vad andra tycker och tänker, men hon måste även förstå vilket ansvar hon har för sig själv och samhället hon lever i. Människan är en komplex varelse där tanke och handling lever i ständig symbios för att hon ska skapa helhet i de olika sammanhangen i omvärlden utifrån känsla och förnuft. Vilka kunskaper man erövrar är beroende av mot vilka håll man riktar sin uppmärksamhet. Man kan rikta den endast mot konkreta företeelser men man kan också rikta uppmärksamheten mot det abstrakta för att få personlig fördjupning och djupare sammanhang (Abildtrup Johansson, Rathe & Rathe, 2002).

2.11 Skönlitterära texter för att förstå historien

Att använda skönlitterära texter i den planerade verksamheten medför att barnen erövrar kunskaper genom att de blir införlivade med hur människor tänkte, handlade och kände under just den tid som lärandeobjektet avser. Det finns två typer av historiska berättelser, dels de texter vilka är samtida det vill säga författade samtidigt som författaren själv levde. Dels de texter som bygger på verkliga historiska fakta men är skrivna på senare tid. Båda typerna av skönlitterära verk bidrar till att barnen får en rikare och djupare kunskap om lärandeobjektet, samtidigt som de också får en djupare förståelse för hur människorna levde under den tid som studeras vilket i sin tur bidrar till att det skapas länkar mellan samhället förr och nu. Barnen får ökad vetskap om vem de själva är, varifrån de har kommit samt hur samhället har förändrats och varför (M, Hermansson Adler, 2004). Hermansson Adler (2004) hävdar att skönlitterära historiska berättelser är av stor betydelse för barnets utvecklande av sitt historiemedvetande. Texten blir ett forum där dåtiden blir tydlig samtidigt som barnet har nutidens perspektiv. Barnen blir medvetna om att man kan ha olika perspektiv på samma historiska händelse utifrån vilket perspektiv man intagit. ”Genom att utgå från skönlitteraturen som tolkningsbas och teori, kan eleven uppleva historien på ett mer nyanserat sätt.” (M, Hermansson Adler, 2004, s 160)

Med dessa uppslag till skönlitterära studier inom ämnet historia, kan läraren och eleverna tillsammans utveckla ett lärande, som främjar utvecklingen av ett historieintresse och ett historiemedvetande. Detta möjliggör att eleven kan:

- skapa sig en egen berättelse om kunskaper och förståelse kring de historiska händelserna
- utveckla sin egen identitet i förhållande till historien och mötet med det annorlunda, till exempel den monstruösa ondskan
- identifiera moraliska ställningstaganden och val och därigenom upptäcka sina egna moraliska förutsättningar. (M, Hermansson Adler, 2004, s 162)

Det finns inte ett bestämt historiemedvetande som kan erövras utan historiemedvetande är unikt, individuellt och subjektivt (M, Hermansson Adler, 2004).

Lundqvist (1984) anser att det är viktigt att antingen läsa eller att låta eleverna själva läsa äldre litteratur. Det är oftast lättare att finna starka känslor, spännande händelser och ovanliga, roliga händelser i äldre litteratur. Det medför att vi bevarar vårt arv från äldre tider och att

barnen kan förvalta och skapa vidare utifrån deras kunskaper och föra kunskaperna vidare. Barnen måste vara medvetna om sina rötter när de själva går ut i livet. Författaren nämner Astrid Lindgrens litteratur som ett utmärkt hjälpmedel vid läsning av äldre litteratur vid ett flertal tillfällen. Böckerna ska vara välutvalda av pedagogen. Kriterierna för bokens lämplighet utgår ifrån elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper så att eleverna kan fortsätta att utvecklas inom bokens ämnesinnehåll. Böckerna ska även vara lättförstådda och fantasieggande för att engagera eleverna och skapa en förståelse för ämnet.

2.12 Att undervisa med musik

Sundin (1995) anser att andledningen till att musikämnet generellt inte används i särskilt hög grad i skolan beror på osäkerhet bland pedagogerna. Utbildning inom musikämnet varierar efter studentens egna önskemål på lärarhögskolan, vilket medför att många förskollärare och lärare har för lite utbildning för att tillämpa musik i undervisningen. Som pedagog tror man inte att man kan och överlåter således musikämnet till någon expert på området. Musik har tills för 30 år sedan ansetts vara ett specialämne som endast barnen utövade tillsammans med någon expert under bestämda tider. Detta har bidragit till många gamla värderingar som en osäker pedagog inom musikämnet lätt faller tillbaka på. Den gamla traditionella musikpedagogiken vänder sig endast till musikbegåvade barn medan musikpedagogiken idag är en rättighet för alla barn både i förskolan och i skolan. Idag betonas vikten av att barnen får utöva sin musikaliska förmåga genom lek och kreativitet. Med hjälp av musiken kan barnen ges utrymme till att skapa och bearbeta olika intryck från barnens vardag såsom ljud, ljus och smak. Den viktigaste egenskapen hos pedagogen är att öppna sina känslor för musiken genom aktivt deltagande tillsammans med barnen. Detta bidrar till en meningsfull musikalisk utveckling hos barnen.

2.13 Astrid Lindgrens författande

Enligt Edström (2004) behövdes det bara ett litet ord, en mening, en rytm och en stämning för att Lindgrens fantasi skulle sätta igång med att producera en ny bok. Det räckte med ett enkelt ord eller uttryck med en viss poetisk magi för att berättelsen skulle bildas. En kall, rimfrostig dag åkte Lindgren förbi en vägskylt där det stod Sunnanäng samtidigt som två små barn promenerade längs vägen, varav berättelsen Sunnanäng bildades. Allting som hon har skrivit enligt Strömstedt (1999) handlar om hennes barndom. Hennes berättelser är ofta av en obestämd tid. Berättelserna utspelar sig inom en tidsram på 30 år men har inga bestämda årtal. Detta beror på att Lindgren fokuserar på den värld som barnet lever i och håller den stora

världen långt borta. Edström (2004) skriver att Lindgren skrev även många dikter för film och TV-produktion. Mycket av hennes poesi återfinns i samlingsvolymen ”Hujedamej och andra visor” där poesin har blivit visor. Där återfinns sånger som har blivit kända i Sverige som ”Jag gör så att blommorna blommar” och ”Fattig bonddräng”.

”Sov alla, sov alla. Susande gröna skogar nu, sov också, dröm också, slumra också du. Träden i skogarna, de sover nu, vänta, snart sover väl också du.”

(Astrid Lindgren Kvällsdoppet i Katthult, 2004 s. 217)

Forsgren Malmström (Egerlid & Fellke & Forsgren Malmström, 2002) skriver även att på Lindgrens gravplats, bredvid hennes föräldrar ligger en anspråkslös och naturlig sten hämtad från Kohagen i Vimmerby. I stenen är Lindgrens autograf, levnadstid och ordet Näs ingraverat. Detta symboliserar Astrid Lindgrens födelseplats och djupaste hemvist genom livet in i döden.

3. METOD

Författarnas avsikt med examensuppsatsen är att genom en komparativ studie ta reda på om barnen i förskolan och i grundskolan upp till årskurs tre kan vidareutveckla sitt historiemedvetande genom att man som pedagog arbetar med Astrid Lindgrens sångtexter i ett tematiskt arbetssätt. Författarna använder sig av orden *barn* och *elever* i den empiriska undersökningen. Ordet *barn* används när det handlar om barnen på förskola och ordet *elever* när det handlar om de som går i skolan. Anledningen till uppdelningen är att styrdokumentet har gjort den uppdelningen samt att det ska bli överskådligare för läsarna.

3.1 Metodbeskrivning

Det finns två olika forskningsmetoder att tillämpa, kvalitativa respektive kvantitativa forskningsansatser. Kvalitativa forskningsmetoder används till ett begränsat forskningsområde där man fokuserar på orden. Kvantitativa forskningsmetoder används vid forskningsområden som är storskaliga och där insamlingsdata omformuleras till siffror. Ofta använder man sig av båda forskningsmetoderna men det är i huvudsak ett av spåren som utgör det centrala inom forskningsområdet (M, Denscombe, 2000).

3.2 Val av metoder

Författarna till uppsatsen valde att använda sig av kvalitativa forskningsmetoder som handlar om ett beskrivande tillvägagångssätt där man fokuserar på observationer, intervjuer samt skriftliga dokument. I kvalitativa undersökningar är de intervjuades eller observerades ord källan. Forskningsområdet är begränsat och forskaren är deltagande. Kvalitativa forskningsmetoder utgår från olika lärorens forskningssätt eller abstrakta betraktelsesätt och perspektiv. När man forskar om historia är det i huvudsak kvalitativa forskningsmetoder som tillämpas eftersom man tolkar olika källor, till exempel sångtexter. Det är då viktigt att man som forskare strävar efter saklighet och beskriver sina källor så riktigt som möjligt (B, Carlsson, 1991). Kvalitativ forskning används när man ska tolka olika observationer, vilka man genomfört i ett teoretiskt sammanhang. Detta för att man ska utröna vilka fenomen som är typiska i observationen. Det används även när man endast har en del av något som måste analyseras i dess helhet. Kvalitativa metoder används också för att undersöka vaga, mångfacetterade, subjektiva fenomen som till exempel sinnesstämningar, upplevelser och erfarenheter liksom dolda underförstådda ting (G, Wallén, 1996). Kvalitativ forskning riktar fokus på hur människor uppfattar och förstår fenomen samt vilka betydelser de har. Man fokuserar även på vilka beteenden och kulturella mönster som människor utvecklar i sociala sammanhang. Produkten vid kvalitativ forskning skapas genom en tolkningsprocess, vilket sker när forskaren tolkar och använder sig av data (M, Denscombe, 2000).

3.3 Fördelar med kvalitativa forskningsansatser

Fördelar med kvalitativa studier är att det insamlade materialet har en nära relation med den sociala verkligheten ute på fältet. Eftersom man undersöker ett begränsat område är materialet djupgående och rikligt. Det finns utrymme för att tolka samma företeelse på olika sätt och som forskare kan man komma fram till olika slutsatser fast man använder samma arbetsmetoder (M, Denscombe, 2000).

3.4 Nackdelar med kvalitativa forskningsansatser

Nackdelar med kvalitativa studier är att det blir det svårt att generalisera eftersom man djuplodar. Forskaren påverkar studien eftersom forskarens "jag" präglar tolkningen av det insamlade materialet. Man måste som forskare vara vaksam på att det finns risk för att små enheter lyfts ur sin kontext, vilket kan resultera i att de får en annan betydelse. Eftersom man i den kvalitativa analysen söker efter mönster kan förklaringarna bli förenklade på grund av att allt material inte passar in i mönstren (M, Denscombe, 2000).

3.5 Analyser av sångtexterna

I analyserna av visorna har författarna använt sig av en så kallad innehållsanalys. Den används för att analysera innehållet i en text. Texten kan gälla ljud, skrift eller bilder. Vid användning av innehållsanalys följer man som forskare en logisk och saklig struktur. Allra först väljer man ut en begränsad text. Därefter motiveras och verbaliseras urvalet. Innehållet bryts ner i mindre beståndsdelar vilka ska studeras närmare utifrån kategorier som bestäms av innehållets karaktär samt av forskaren. Därefter ska de mindre beståndsdelarna studeras med kategorierna som utgångspunkt och se efter hur frekvent dessa kategorier används. Slutligen ska forskaren koppla ihop, jämföra och dra slutsatser utifrån dessa kategorier. I en innehållsanalys ska man fokusera på textens underliggande budskap och inte vad författaren själv eventuellt har haft för mening eller budskap med texten (M, Denscombe, 2000). Författarna har valt att först analysera sångtexterna ur sitt lärarperspektiv som sedan testas på barnen och eleverna i den empiriska tematiska undersökningen.

3.6 Skriftligt berättande

Till de äldre barnen använde sig författarna vid undersökningens slut av skriftligt berättande för att försöka urskilja om elevernas historiemedvetande hade vidareutvecklats genom Astrid Lindgrens sångtexter. I det skriftliga berättandet fick barnen öppna frågor som de skulle svara på (bilaga A). Författarna valde öppna frågor eftersom barnens svar skulle vara av beskrivande karaktär vilka sedan skulle analyseras.

3.7 Intervjuer

Med de yngre barnen genomfördes semistrukturerade personliga intervjuer eftersom de ännu inte kan skriva i den bemärkelsen. Semistrukturerade intervjuer innebär att intervjuaren har färdiga frågor som ska besvaras (bilaga B). Intervjuaren ska vara flexibel och respondenten får utveckla tankar och förklara hur de menar. Även här ställdes öppna frågor så att barnen skulle få möjlighet att berätta hur de tänker och varför (M, Denscombe, 2000).

3.8 Urval

Författarna till uppsatsen valde att begränsa studien till några av de sångtexter som finns med i berättelserna om Emil i Lönneberga. Valet gjordes eftersom berättelserna om Emil är tidstypiska och att många av dagens barn vet vem Emil och hans familj är. Detta medför att barnen redan har en förförståelse och erfarenhet av Emil som man kan arbeta vidare ifrån. De

utvalda visorna skildrar en bild av livet för barn, drängar, pigor samt familjeförhållanden på slutet av 1800- talet. Författarna valde ut ”Fattig bonddräng”, ”Varför och varför?”, ”Du käre lille snickerbó”, och ”Jag gör så att blommorna blommar”. Anledningen är att författarna anser att man måste utgå från barnens begreppsvärld i planerandet av den empiriska undersökningen. De yngre barnen har arbetat med ”Du käre lille snickerbó” samt ”Jag gör så att blommorna blommar” och de äldre barnen har arbetat med ”Fattig bonddräng” och ”Varför och varför?”. I den empiriska undersökningen har författarna delat upp barngrupperna i 4 grupper. Först är åldrarna separerade, sedan har varje åldersgrupp blivit indelad i två. Syftet med detta är att den ena gruppen har använt sig av Astrid Lindgrens sångtexter i arbetet medan den andra gruppen inte har gjort detta. Syftet med tillvägagångssättet är att undersöka om barnens kunskaper, förståelse och medvetenhet i ett dåtidsperspektiv skiljer sig åt beroende på vilken grupp de tillhör. Samt kan barnen och eleverna vidareutveckla sitt historiemedvetande med Astrid Lindgrens sångtexter om Emil och hans familj? Eftersom författarna har valt att genomföra en jämförande empirisk undersökning med barn i åldern 4 och 9 år har det empiriska arbetet utgått från två visor vid varje åldersgrupp. Dels jämförs åldrarna emellan och dels jämförs grupperna emellan.

4. RESULTAT OCH ANALYS

Författarna kommer i avsnittet analysera texterna vilka den empiriska undersökningen har byggts upp kring. Kategorierna som innehållsanalysen bygger på är: personbeskrivning, huvudtankar och budskap, språkanalys/berättarteknik, bildspråk och symbolik, tiden och miljön. Författarna till examensuppsatsen har valt dessa kategorier för att de är väsentliga i analyserandet av sångtexterna. Genom att beskriva personerna vilka finns i sångtexterna blir man nära förtrogen med personens/personernas identitet till exempel.

4.1 Analys av ”Du käre lille snickerbó” (bilaga C)

Musik: Georg Riedel

Sångtext: Astrid Lindgren

När Emil satt på huggkubben och täljde sin hundra trägubbe, så var han inte alls på något jubileumshumör, tvärtom! Han var arg som en ettermyra! Det var för mycket att sitta i snickarboden tre gånger samma dag, tyckte han, och orättvist dessutom. (Lindgren, A, s 131, 1970)

I första versen syftar texten på att Emil kommer relativt ofta till snickarboden. Emil håller sin snickarbod väldigt kär. I texten anar man en förväntan eftersom något har hänt och det är bråttom.

Andra versen beskriver hur Emil springer till snickarboden när han har gjort något hyss, alltså man får reda på vilken funktion snickarboden har i detta fallet. Vi får också reda på att det är Emils far som jagar honom samt att han inte springer lika fort som Emil.

Emil säger i tredje versen att hans far har sagt ifrån att Emil ska sluta göra hyss, men även att han precis gjort ett hyss och att det frestade pappa Antons tålamod ytterligare. Det kan vara svårt att sluta göra hyss när man inte vet om det är ett hyss från början.

I fjärde versen hyllar och gläder sig Emil åt att snickarboden finns för där slipper han Antons skäll. Han kan pausa och vila sig i lugn och ro.

I refrängen hyllar Emil snickarboden och berättar hur bra det är att han har den. Emil tycker även synd om sig själv och upplever att han blir orättvist behandlad eftersom han inte hittar på hyssen för att vara elak utan han vet inte förrän efteråt om det var ett hyss eller inte.

Personbeskrivning: Emil beskrivs som en pojke med raska ben, han är påhittig och busig men han har även insikt om att han ibland handlar så att det blir fel i slutändan. Men han vet aldrig förrän efteråt om det var ett hyss eller inte. Pappa Anton kännetecknas som en hårt arbetande bonde med den synen på barnuppfostran att det är bättre att låsa in honom i snickarboden för att han ska tänka över sina hyss än att aga honom. Pappa Anton har ett häftigt humör och skriker ofta på Emil.

Huvudtankar och budskap: Lindgrens tanke i sången anser författarna vara att synliggöra hur man bestraffade barn vid sekelskiftet 1800-1900 tal. Det visar också på en skillnad när det gäller barnuppfostran istället för att aga Emil bestraffas han med arrest i snickarboden där han ska tänka genom och begrunda sina hyss så att han inte gör om det igen.

Språkanalys/ berättarteknik: Lindgren har använt småländska ord i sångtexten vilket både kan vara positivt och negativt. Dels förtydligar det var Emil kom från men det kan också vara svårt för barnen att förstå ordens betydelse. Detta medför i sin tur till en ökad förståelse för

olika dialekter samt att respektera språkets olika former. Ordet ”snickarboden” används ofta vilket syftar på att det är snickarboden och dess funktion som är det väsentliga i sången. Lindgren har också valt att rimma på orden i slutet av varje strof, detta göra att man har lättare att memorera texten. Lindgren använder Emil som berättarjag och man sjunger som om man var Emil. Detta medför att barnen känner sig som Emil och kan identifiera sig med honom vilket i sin tur bidrar till en utvecklad förståelse för Emil som person samt att den egna identiteten utkristalliseras. Lindgren har även använt det retoriska begreppet ”in medias res” vilket betyder ”mitt i handlingen”.

Bildspråk och symbolik: Barns inre visuella förmåga utmanas då bilder skapas utifrån Lindgrens sångtext.

Tiden och miljön: Lindgren har använt begrepp som inte är så vanliga i dagens samhälle. Det är inte många som har snickarboden längre. Orden är också lite gammalmodiga.

4.2 Analys av ”Jag gör så att blommorna blommar” (bilaga D)

Musik: Georg Riedel

Sångtext: Astrid Lindgren

Första versen börjar med ”Du ska inte tro det blir sommar”, här syftar det på att vi människor kan påverka naturen. Vi måste göra plats för sommaren för att den ska komma. Lindgrens naturfilosofi blir väl synlig i den här sången. Egentligen är det kanske inte Ida som är jaget i sången utan moder jord. Det blir ingen sommar om ingen gör någonting åt det. Något krävs för att snön ska smälta och hagarna bli gröna. Efter en lång, hård och kall vinter hyllas sommaren och dess liv som medföljer som livsbejakande, livfull och frodig.

Lindgren beskriver i andra versen hur vattnet hoppar och far i bäcken, svalorna flyger och naturens kretslopp synliggörs genom att myggorna har fått plats i texten som mat åt svalorna. Nya löv springer fram på träden och i bland trädens grenar växer det fram små fågelbon. Hon beskriver även hur himlen har förändrats till skär från grå och tung.

I tredje versen skildrar Lindgren hur smultronen endast är till som lust åt barnen. Hon betonar också hur viktigt det är för barnen att ha små hemliga ställen där det finns tid för lek och

spring. Allra sist framställer hon hur man som barn blir full av sommar med ben som är fulla med spring.

Personbeskrivning: Jaget (Ida eller moder jord) i sången skildras som ett övernaturligt jag som har inflytande på allt runt omkring sig. Hon har tron på att hon kan förändra och påverka samt en inre tro på att allt är möjligt. Jaget är nästan som moder jord och framställs som god och givmild.

Huvudtankar och budskap: Naturen ligger Lindgren väldigt nära och varmt om hjärtat och här hon skildrar hon hur vintern äntligen släpper sitt hårda grepp och låter sommaren ta över med all sin prakt. Hennes budskap är att världen är vacker om man bara tar sig tid och tittar noggrant på de små företeelserna i livet, att man ska glädjas åt det lilla i vardagen.

Språkanalys/ berättarteknik: Lindgren talar genom sångtexten direkt till hjärtat genom att hon använder ordet ”du”. Hennes många beskrivande ord förgyller sångtexten och möjliggör inre bilder. Lindgren har låtit Ida bli jaget som möjliggör allt det vackra och barn kan med lätthet identifiera sig med henne. Ida upplevs som ett med naturen som en naturlig del av omgivningen som påverkar miljön lika mycket som miljön påverkar henne.

Bildspråk och symbolik: Alla som har sett en hoppande bäck, svalor som flyger, myggor som surrar och himlen som skiftar i en nyans av rosa har lätt för att visualisera vad Ida upplever.

Tiden och miljön: Själva texten skulle likaväl kunna hänvisa till dagens samhälle och det är säkert därför den sjungs än idag på bland annat skolavslutningar.

4.3 Analys av ”Fattig bonddräng” (bilaga E)

Musik: Georg Riedel

Sångtext: Astrid Lindgren

Alfred, som var dräng i Katthult, han som tyckte så mycket om Emil, han var för det mest glad. Ändå var det inte så lätt att vara en fattig bonddräng i Småland. Ibland tyckte Alfred att allting bara var ett enda slit. (Lindgren, 2005, s 30)

Lindgren inleder första versen med: ”...*Jag är en fattig bonddräng men jag lever ändå...*”. Med detta vill Lindgren poängtera att fastän man är fattig kan man leva och njuta av livet ändå. Alfreds arbetssysslor var tunga och krävande med långa arbetsdagar år efter år. Trots detta visar Lindgren i versen att Alfred ändå kunde glädjas åt sin vardag genom att hojta och vissla samt att svära för att visa den negativa sidan av yrket.

I andra versen betonas lördagens betydelse för Alfred. ”...*Då vill jag ta mig ett rus, och tampas och slåss...*” . Kvällen före hans lediga dag ville Alfred dricka alkohol, slåss och träffa flickor. Detta uppskattades inte av den gamla kyrkliga traditionen om att vara avhållsam och leva ett anständigt liv.

” ...*På söndagen vill våran präst att jag ska i kyrkan men då sover jag mest.....*” inleds den tredje versen. Här visar Lindgren ett perspektiv från prästen som vill att alla människor ska gå i kyrkan. Alfred menar att söndagen är hans enda lediga dag och då vill han få sova och vila inför nästa veckas arbete. Prästens arbete är inte så slitsamt som Alfreds.

I fjärde versen beskriver Lindgren hur drängens liv gestaltade sig. För en fattig bonddräng var det ett hårt arbete som låg framför i livet dag ut och dag in. Alfred fick plöja, harva och så på åkern. Hugga med lie och hässja höet samt köra sina oxar. Det var samma slitsamma arbete varje år tills han dog. Lindgrens underliggande budskap är de stora orättvisorna som rådde i samhället under drängens tidsperiod som gjorde att en fattig bonddräng tvingades till det vardagslivet.

Personbeskrivning: Alfred är en hårt arbetande bonddräng i Smålandstrakten. Han ser sig själv utifrån de synder som han gärna behag sig med på lördagskvällarna samt hans hårda och tunga slit på arbetsdagarna. Fattigdomen tvingar honom att arbeta som dräng för att försörja sig med mat och uppehälle. Han ser ingen förändring av hans liv utan anser att det är orättvist att han ska behöva arbeta varje dag år ut och år in tills han slutligen dör.

Huvudtankar och budskap: Lindgren vill beskriva en drängs arbetssysslor och vardag på 1800-1900 talet i Sverige. Visan betonar vilka uppgifter som ingick i Alfreds yrke samt ger mottagaren ett perspektiv på Alfreds känslor och tankar om livet som dräng. De stora orättvisorna som rådde i Sverige var framförallt mellan en fattig bonddräng och husfader på bondgården. Lindgren betonar även kyrkans betydelse i Sverige vid den här tidpunkten. Det

förväntades att alla människor skulle gå i kyrkan på söndagen men Alfred protesterar mot detta. Han menar att söndagen är hans enda vilodag och då vill han inte gå i kyrkan. Han protesterar mot kyrkan vilket var väldigt ovanligt, nästintill tabu på den tiden.

Språkanalys/berättarteknik: Hela visan betonas ur ett jag- perspektiv av Alfred. Detta ger mottagaren av visan en större insikt av Alfreds hårda arbetsliv samt en större förståelse för Alfreds tankar, känslor, behovet av sprit och umgänge samt en förståelse för hans protest mot prästen och kyrkan på söndagarna.

Lindgren använder många småländska dialektord i visan som exempelvis *”körkan och knoget”*, vilket kan vara svåra att förstå för eleverna i skolan. Med hänsyn till detta bör orden förklaras för eleverna så att de förstår visans sammanhang.

Bildspråk och symbolik: Visan består av många ord som är vanligt förekommande inom lantbruket vilket barn från städer kan ha svårigheter att relatera till. Det är av all vikt att pedagogen förklara ordens betydelse så att eleverna kan få en förståelse för vad exempelvis harvar, sår och plöjer betyder. Barnen kan även ha svårt att föreställa sig hur de gamla verktygen såg ut som benämns i visan. Visan kräver en diskussion kring varje vers.

Tiden och miljö: Visan härstammar från sekelskiftet 1800-1900 talet och belyser drängens vardag i bondesamhället. Lindgren berättar om sin egen erfarenhet från gården Näs där hon som barn levde nära inpå drängarna som arbetade åt hennes far Samuel August. Miljön är en typiskt småländsk bondemiljö vilket Lindgren visar genom dialekten på språket.

4.4 Analys av ”Varför och varför?” (bilaga F)

Musik: Georg Riedel

Sångtext: Astrid Lindgren

”Det var inte lätt att vara piga heller, varken i Lönneberga eller på annat håll. Ibland klagar Lina så här:” (Lindgren 2005,s. 32)

Första och andra versen inleds med att Lina ifrågasätter varför just hon är en piga som aldrig får några rosor som uppskattning för det arbete som hon bedriver. En del människor har det bra medan andra får slita hårt som pigor. Lina anser att det är orättvist.

Lindgren fortsätter sångtexten i tredje och fjärde versen med att Lina ifrågasätter varför just hon ska mata djuren. Hon äger ingen fin klänning eller ett par fina skor utan får alltid gå i sin slitna arbetsklänning. Som piga ges det inga möjligheter att träffa någon fästman eftersom arbetsplatsen är på gården sex dagar i veckan.

Den femte och sjätte versen fortsätter med att Lina frågar sig själv varför hon aldrig får några rosor som hon så gärna vill ha. Hon har ingen möjlighet att gå på fest eftersom pigans arbetsuppgift är att sysselsätta herrskapets barn när det är fest. Likaså ingår det tidiga arbetsdagar som piga, vilket innebär att väckarklockan ringer tidigt på morgonen.

Som avslutning på sångtexten väljer Lindgren i vers sju och åtta att låta Lina ifrågasätta sig själv som person. Varför är jag inte vacker? Varför är jag ful och fattig? Lina förknippar pengar med skönhet. Trots detta avslutar Lindgren hela visa med att Lina frågar sig själv: ”*Varför skrattar jag ändå?*”

Personbeskrivning: Visan är skriven utifrån den småländska pigan Lina som anser att livet är orättvist. En del människor har det bra medan andra får arbeta hårt som piga. Hon ifrågasätter varför just hon är en piga som tvingas till hårt arbete varje dag utan att någon visar någon uppskattning för hennes arbete. Linas önskan är att äga något till exempel en fin klänning för att känna ett personligt värde.

Huvudtankar och budskap: Lindgren vill visa i sångtexten att en piga tillhörde den lägre samhällsklassen. Det är detta som Lina klagat över i sångtexten. Varför har hon ingen möjlighet att byta samhällsklass så att hon kan få äga saker, få uppskattning för det som hon gör och ha ett mindre slitsamt arbete? Som piga var det nästintill omöjligt att göra en klassresa till en högre samhällsklass. Trots alla orättvisor avslutar Lindgren sångtexten med att Lina frågar sig själv: ”*Varför skrattar jag ändå?*” Trots samhällsklass och orättvisor kan människan skratta och vara lycklig ändå.

Språkanalys/berättarteknik: Återigen är visan skriven utifrån ett jag- perspektiv som gör att läsaren får en större förståelse för Lina när hon ifrågasätter varför det inte är rättvist i världen. Som mottagare av sångtexten känner man sympati för Lina och hennes hårda, slitsamma

arbete. Vem är det som blir pigor? Människor som ska leva sitt liv utan någon uppskattning vare sig för arbetet som hon gör eller för pigans värde som person.

Bildspråk och symbolik: Människan föds in i den samhällsklassen som föräldrarna tillhör och som piga är det svårt att göra en klassresa till en högre samhällsklass. Lindgren visar i sin sångtext att en piga inte ägde något materiellt ting. Detta innebar att pigan betraktades som en ful människa utan något personligt värde. De olika samhällsklasserna medförde orättvisor som pigan fick erfaras i sitt liv.

Tiden och miljön: Emil i Lönneberga utspelar sig i Smålandstrakten men sångtexten ”*Varför och varför?*” visar ingen exakt geografisk plats utan kan härstamma någonstans från Sverige under bondesamhällets tidsperiod. Sångtexten är dock skriven för Emil i Lönneberga som utspelar sig i sekelskiftet 1800-1900 talet. Miljön är det tidstypiska bondesamhället med dräng och piga och husfadern som patriarken. Återigen relaterar Lindgren sångtexten till sina egna erfarenheter från sin uppväxttid på gården Näs i Småland.

4.5 Empirisk undersökning

Gemensamt genomförande

Eftersom den empiriska undersökningen har genomförts i förskola och skola har författarna valt att tydliggöra de olika gruppernas benämningar. I den empiriska undersökningen kommer författarna att benämna grupperna som gruppen *med* utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter samt gruppen *utan* Astrid Lindgren utgångspunkt. Dessutom benämns personerna som deltagit i den empiriska undersökningen med *barn* när det gäller undersökningen på förskolan och med *elever* när det gäller undersökningen i skolan. Detta medför att författarna benämner grupperna som: Barn med, Barn utan, Elever med och Elever utan, när resultaten i den avslutande analysen jämförs. Lindgrens sångtexter är i fokus men författarna använde även den tillhörande musiken för att barnen lättare skulle kunna tillgodogöra sig essensen i texterna. Barnen och eleverna som har arbetat utan utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter har endast behandlat dåtidsperspektivet och inte nutids- och framtidsperspektivet. Dessutom har den empiriska undersökningen genomförts av författarna själva i alla grupper utom i gruppen med barn i förskolan där man inte har arbetat med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter.

4.6 Undersökningen på förskolan

Genomförandet

Sammanlagt är det 21 barn på en förskola som har varit med vid genomförandet. Den empiriska undersökningen har riktats sig till fyraåringarna. Elva stycken har deltagit i planerad verksamhet med utgångspunkt i den tematiska undervisningen med Astrid Lindgrens sångtexter (bilaga G). Tio stycken har inte deltagit i dessa planerade aktiviteter men behandlat samma ämnesområde (bilaga H). Anledningen är att författarna efteråt ska ha möjlighet att jämföra om barnen kan vidareutveckla sitt historiemedvetenhet med hjälp av Lindgrens sånger i ett tematiskt arbete. Sammanlagt har de elva barnen arbetat två timmar tre dagar per vecka i fyra veckor. Alla 21 barnen blev intervjuade i början om vad de visste om hur barnen hade det för 100 år sedan för att författarna skulle få en inblick i vad barnen redan visste innan arbetet började.

Vilka kunskaper hade barnen om hur barnen hade det runt sekelskiftet 1800-1900 tal?

Eftersom författarna ville bli medvetna om vad barnen hade för kunskaper innan den tematiska undervisningen började ställdes frågan ”Hur tror du att barnens vardag såg ut för 100 år sedan?”. Detta för att barnen inte direkt skulle associera till Emil och Ida.

Barnens svar (21 stycken) (bilaga I): Tio stycken av barnen svarade att de inte visste. De andra barnens svar varierade mycket. Bland annat svarade barnen att det inte fanns tv, att det var tråkigt, att det var gammalt och att man inte kunde leka, att barnen krigade och sköt med pilar och att barnen hade det ungefär som barn har det idag.

Analys: Barnen med utgångspunkt i Lindgrens sångtexter och barnen utan utgångspunkt i Lindgrens sångtexter hade relativt likartade kunskaper om hur livet för barnen såg ut för cirka 100 år sedan. De visste inte hur livet tedde sig för barn för 100 år sedan. Deras kunskaper var på ungefär samma nivå vilket gör undersökningen tillförlitligare när författarna sedan jämför eventuella skillnader i barnens dåtidskunskaper med det tematiska arbetet med Lindgrens sångtexter mot en undervisning utan utgångspunkt i Lindgrens sångtexter.

Barnen vidareutvecklar sitt historiemedvetande

Dåtidsperspektivet

Efter det empiriska tematiska arbetet med Lindgrens sångtexter frågades barnen samma fråga som innan undersökningen började alltså ”Hur tror du att barnens vardag såg ut för 100 år sedan?”

Barnens svar (elva stycken) (bilaga J): Barnen beskrev hur Emil gick upp på morgonen och klädde på sig, hur han sedan gick till sin mor och far som arbetade på gården med djuren. De beskriver också att Emil har en häst som han rider på samt att de måste hugga ved för att kunna elda i spisen så att de kunde laga mat. De svarade även att Emil får sitta i snickarboden för att han hittat på hyss samt att han ska tänka över sina hyss så att han inte gör om dem. Barnen beskriver hur Ida plockar smultron i stenröse samt hur hon hjälper sin mamma och pigan Lina med vardagsbestyren som exempel tvätta kläder. De berättar också att djuren användes för att människorna på Katthult skulle ha något att äta samt att allt togs tillvara på. Man kardade ullen från fåren och spann den så att man kunde sticka strumpor och tjocka tröjor till alla i familjen. Barnen berättar också att djuren användes som hjälp vid arbetet i Katthult. Barnen berättar även att det fanns fler ängar på Emil och Idas tid samt att på en äng växer det många olika sorters växter och att de inte behöver så mycket näring, men vill man att det ska växa bra ska man använda gödsel.

Analys: Barnen i gruppen som arbetat tematiskt med utgångspunkt i Lindgrens sångtexter beskrev nu hur Emil och Idas vardag såg ut trots att frågan var precis densamma som i början av undersökningen. Barnen har vidareutvecklat sitt historiemedvetande utifrån Lindgrens sånger. De har fått en kunskap och erfarenhet om hur barns vardag kunde se ut för cirka 100 år sedan samt hur familjesituationen såg ut. De har erövrat färdigheter om vilken betydelse ängen har haft för bonden samt vilken funktion djuren hade.

Nutidsperspektivet

För att koppla deras kunskaper till nutiden ställdes frågan: ”Vad finns det för likheter och skillnader mellan dig själv, Emil och Ida?”

Barnens svar (elva stycken) (bilaga K): Barnen svarade att Emil och Ida bodde på en bondgård men att det gör inte så många barn idag, det är vanligare att man bor i villa eller lägenhet. Emil och Ida hade kor, grisar, hästar och får men idag har barn fiskar och kaniner. Några svarade att Emil och Ida inte gick på dagis utan att de fick vara på gården medan föräldrarna arbetade, det var därför Emil kunde hitta på så många hyss. Något barn sa att Emil är som han själv, ett barn.

Analys: De har erövrat kunskaper med vilka de kan hitta likheter och skillnader mellan sig själv och Emil och Ida. De känner igen sig själv i Emil och Ida och blir på det viset även medvetna om den egna identiteten men har även förmågan att se hur deras vardag skiljer sig från hur barnen har det idag.

Framtidsperspektivet

Eftersom författarna ville undersöka om barnen har vidareutvecklat sitt historiemedvetande är en viktig aspekt hur de tänker om framtiden. Därför frågades barnen ”Hur tror du det kommer att bli i framtiden när du är vuxen, hur kommer dina barns vardag se ut?”

Barnens svar (elva stycken) (bilaga L): Ett barn skulle bli dagisfröken när det blev stort. Ett annat barn skulle flytta till England och arbeta med engelsmännen. Samma barn skulle ha harar och kängurur som husdjur. Något barn skulle kasta bort sina gosedjur och en annan skulle bli prinsessa. Barnen berättar att de skulle skaffa barn men inte bo på bondgård, de skulle bo i ett högt hus med många våningar. Ett barn berättade att barnen i framtiden kommer att se likadana ut men att dagis kanske inte finns längre eller så har dagis blivit jättestort.

Analys: Barnen har tankar om framtiden, de tänker på hur de ska ha det som vuxna samt hur deras framtida barns vardag kommer att se ut. Detta anser författarna är ett tydligt tecken på att de har erövrat nya kunskaper och färdigheter när det gäller sitt historiemedvetande eftersom barnen kan relatera sin nuvarande livssituation till att se en kommande förändring till framtida situationer.

Barnen som arbetat tematiskt men utan Astrid Lindgrens sångtexter

Barnen i den här gruppen har inte deltagit i de undervisningsaktiviteter med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter. De har istället pratat om hur barn hade det i allmänhet för 100 år sedan samt varit och besökt en äng, men inte ingående pratat om ängens betydelse. Denna grupp har endast haft separerade undervisningsaktiviteter vilka ändå ingått i ett tematiskt arbete. Pedagogerna i denna grupp har även pratat om att man förr hade djur i större utsträckning än vad man har idag. Teoretiskt har dessa barn behandlat samma ämnesområde som barnen som ingår i den grupp där man haft Astrid Lindgrens sångtexter som utgångspunkt. Även här ställdes frågan igen ”Hur tror du att barnens vardag såg ut för 100 år sedan?”

Barnens svar (tio stycken) (bilaga M): Barnen berättar här att husen är dragiga, samt resonerar om att man hade fler djur för 100 år sedan. De beskriver barnens vardag med att de fick arbeta, se efter yngre syskon och att de blev agade av sina föräldrar. Det fanns ängar som

barnen kunde leka på och några barn berättade att barnen var fattiga samt att deras kläder var söndriga. Drängar och pigor levde tillsammans med familjen i huset och deras arbetsuppgifter var att laga saker och hjälpa till.

Analys: Författarna anser att detta påvisar att barnen fått en viss inblick i hur det var för 100 år sedan när det gäller barnens livssituation således har barnen erövat dåtidskunskaper. Däremot har de inte visat på att de ser kopplingar till nutiden och framtiden vilka är måsten för att deras historiemedvetande ska få möjlighet att vidareutvecklas.

Vilka kunskaper och färdigheter erövrade barnen från det tematiska arbetet med Lindgrens sångtexter om hur barnens situation såg ut för cirka 100 år sedan?

Barnen som arbetat med utgångspunkt i Lindgrens sångtexter har genom det tematiska arbetet erövat nya kunskaper och färdigheter om hur barnen hade det för 100 år sedan. Men de har tillägnat sig många andra kunskaper såsom hur förhållandet mellan människor och djur var, att det fanns en dräng och en piga på bondgården för att hjälpa bonden och hans fru med varjehanda sysslor. Hur ängen hjälpte bondgården samt vad en äng är. Barnen har fått erfara hur det ser ut på en äng idag samt jämfört med hur det såg ut på Emil och Idas ängar runtom Katthult. De har fått personer som de kan identifiera sig med så att deras egen personlighet utvecklas ytterligare. Barnen har blivit medvetna om att det levt människor före dem själva samt vad det har för betydelse för dem i dagens samhälle. Arbetet har även vidgat vyerna och öppnat dörrarna för barnens tankeförmågor om hur det kan komma att bli i framtiden.

4.7 Undersökningen i skolan

Genomförandet i skolan

Undersökningen genomfördes i en årskurs tre i en liten skola i Mellanskåne. Klassen bestod av tjugo elever. Som inledning på temat fick klassen svara på den första frågan, därefter delades klassen in i två grupper. Den ena gruppen fick en tematisk undervisning om drängen med Astrid Lindgrens sångtexter och den andra gruppen fick en tematisk undervisning om drängen utan Astrid Lindgrens sångtexter (bilaga N). Båda grupperna fick tre undervisningstillfällen på vardera en timme. Därefter skiftades grupperna om för att tillgodose båda undervisningsmetoderna innan projektet om drängen och pigan fortsatte. Den tematiska undervisningen om drängen och pigan pågick i tre veckor, fyra dagar i veckan med vardera en timme om dagen.

Att arbeta som dräng var ett vanligt arbete för 100 år sedan. Berätta vad du vet om drängen och hans arbete.

Uppmaningen ställdes till eleverna innan det tematiska arbetet om drängen påbörjades för att författarna skulle få en inblick i elevernas tidigare kunskaper om drängen. Tjugo elever i årskurs tre svarade på frågan innan arbetet om drängen påbörjades.

Elevernas svar (bilaga O): 15 elever skrev att de inte visste någonting om drängen. 5 av eleverna svarade att drängen jobbade mycket, jobbade på åkern och att han var fattig.

Analys: Många av eleverna hade inga tidigare erfarenheter om drängen och hans arbetsuppgifter. Några elever hade minimala kunskaper om drängen sedan tidigare.

Skriv och berätta allt som du vet om arbetet som dräng. Kan du berätta om hur länge han arbetar om dagarna, vad han gör på sitt arbete, var han bor och hur hans liv ser ut?

Författarna ställde frågorna till eleverna efter undervisningen om drängen som arbetstagare i ett dåtidsperspektiv. Här jämfördes elevernas svar med utgångspunkt från ett tematiskt arbetssätt med Astrid Lindgrens sångtext mot ett tematiskt arbetssätt utan Astrid Lindgrens sångtext.

Tjugo elever i årskurs tre svarade på frågan. Tio elever svarade på frågan utifrån en undervisning utan Astrid Lindgrens sångtext. Den undervisningen bestod av en muntlig genomgång om drängen och hans arbete samt att eleverna tillverkade drängens arbetsredskap utifrån bilder från böcker.

Elevernas svar utifrån en undervisning utan Astrid Lindgrens sångtext (bilaga P):

Eleverna svarade att drängen arbetar på gården med att ploga och skörda på åkern samt att slå gräs med lie på ängen. I drängens arbetsuppgifter ingår att laga saker som går i sönder och att sköta om djuren. Eleverna skriver även att drängens arbetsdagar är långa och att han endast är ledig på söndagarna samt att han är en fattig människa.

Analys: Eleverna har fått lite kunskaper om drängen och hans arbete. Men framförallt anser författarna genom observation av tillverkningen av drängens arbetsredskap att den här gruppen har fått större kunskaper inom det området. Eleverna tillverkade redskap som användes för 100 år sedan och berättade när drängen använde just det redskapet. Dock anser författarna att gruppens förståelse för hur drängens vardag rent allmänt såg ut var mindre.

Tio elever svarade på frågan utifrån en undervisning av Astrid Lindgrens sångtext "Fattig bonddräng". Undervisningen bestod av en gemensam genomgång av sångtexten och

avslutades med en dramatisering av visan ”Fattig bonddräng”. Antal undervisningstimmar var desamma oavsett undervisningsmetod.

Elevernas svar utifrån en undervisning med Astrid Lindgrens sångtext: Här svarade eleverna att drängen bor i ett litet hus på gården där han jobbar som exempelvis i Lönneberga. Drängen utför arbetsuppgifter som liknar bondens med att ploga, så och gräva. Eleverna påpekar även att drängen använder sig av oxar när han plogar åkern. Drängen har fler arbetsuppgifter som att ta hand om djuren och ge dem mat. Eleverna är medvetna om att drängen är en fattig person som arbetar för pengar men lönen är låg. Han har ett hårt liv med långa arbetsdagar och mycket jobb, hans enda lediga dag är söndagen. Eleverna skriver att det förväntades av människorna för 100 år sedan att de gick i kyrkan på söndagen men att drängen hellre vill sova och tugga sitt snus då.

Analys: Gruppen har identifierat vem drängen var som person på ett tydligare sätt. Gruppen förstår drängens känslor, hårda arbetsliv och behovet av att få vila någon dag i veckan. Författarna anknyter gruppens förståelse till att dom kunde säga att drängen var fattig och att han arbetade som dräng för att tjäna lite pengar som han kunde leva på, dock fick han inte så mycket pengar i lön för sitt arbete. Eleverna visar indirekt att de är medvetna om att drängen aldrig kan bli någon rik människa på sitt arbete.

Eleverna vidareutvecklar sitt historiemedvetande.

Dåtidsperspektivet

Skriv och berätta om allt som du vet om drängen och pigan.

Frågan ställdes för att visa elevernas dåtidskunskaper i historiemedvetandet. Tjugo elever i årskurs tre svarade på frågan som avslutning på temat.

Elevernas svar (bilaga Q): Av elevernas svar framgår att drängen och pigan är fattiga människor som bor på landet och deras arbetsgivare är en bonde. Drängen bodde i ett litet hus på bondens ägor medan pigan fick sova i kökssoffan. Drängen och pigan hjälps åt att sköta djuren på gården. Drängen hade ett tungt arbete med långa arbetsdagar. Han arbetade på åkern med att ploga, så, skörda och slå med lie. Till sin hjälp hade han oxar som körde hans redskap på åkern. Pigan lagade mat, städade huset och mjölkade korna.

Analys: Ovanstående saker har i princip alla elever i klassen nämnt. Detta anser författarna visar att de har en god förståelse för dåtidsperspektivet om drängens och pigans arbetssituation och levnadsförhållanden.

Nutidsperspektivet

Vad är det som gör att drängens och pigans arbete försvinner?

Tjugo elever i årskurs tre svarade på frågan för att synliggöra deras tankar om drängen och pigan i ett nutidsperspektiv för författarna.

Elevernas svar (bilaga R): Nya saker kommer som gör att drängens arbete går mycket snabbare som exempelvis traktorn, skördetröskan, plogen och såmaskinen. Det uppfinns även saker som underlättar för pigan i hennes arbete som exempel mjölkmaskiner, dammsugare och bilar. Eleverna påpekar att det blir lättare för människorna att köpa de nya sakerna, vilket innebär att arbeten minskas och att människorna flyttar till staden.

Analys: Eleverna är väl medvetna om vilka saker som gör att drängens och pigans arbete försvinner samt att de nya sakerna gör samma arbete mycket snabbare än vad en människa kunde åstadkomma.

Framtidsperspektivet

Hur tror du att maskinerna som bonden använder i sitt jordbruk ser ut om 50 år?

Sexton elever i årskurs tre svarade på frågan för att belysa deras funderingar om framtiden eftersom det är en viktig aspekt i historiemedvetandet.

Elevernas svar (bilaga S): Fem elever tror att maskinerna kommer att vara oförändrade men de andra eleverna tror att det kommer fler och nya maskiner. Några tror att maskinerna kommer att fungera som robotar som gör allting själv.

Analys: Fem elever av de sexton som har svarat tror att maskinerna kommer att vara oförändrade om 50 år. De andra elva eleverna har skrivit att situationer/maskinerna har förändrats genom fler modernare maskiner att tillgå. Detta anser författarna tyder på att alla elever delvis har vidareutvecklat sitt historiemedvetande eftersom de har visat att de har en förståelse för dåtiden och nutiden. Men på framtidsperspektivet ser endast elva elever av sexton förloppet om hur samhället har förändrats genom tiderna och att det alltid kommer att fortsätta att förändras.

Varför behöver du veta hur det var förr i tiden, hur det ser ut idag och fundera över hur det kanske kommer att se ut i framtiden?

Sexton elever i årskurs tre svarade på frågan som avslutning på temat. Frågan ställdes eftersom författarna ville se om eleverna i skolan kunde sätta egna ord på sitt historiemedvetande. Det är en medvetet svår fråga som är ställd från författarna.

Elevernas svar (bilaga T): En del av eleverna svarade på frågan att det kunde vara bra att veta speciellt om de skulle bli lärare i framtiden. De tyckte även att det var bra att veta mer om förr i tiden och framåt i tiden. Några av eleverna såg att sakerna har förändrats och blivit bättre. Svaret på frågan från en del av eleverna var att de skulle se skillnaden som har gjort det bättre för oss människor. Saker och ting har förändrats från dåtid till nutid.

Analys: Tio av eleverna har svarat på frågan att det kan vara bra att veta speciellt om man ska bli lärare. Dessa elever kan inte med ord beskriva sitt historiemedvetande men har ändå visat på ovanstående frågor att de har vidareutvecklat sitt historiemedvetande. Men av de sexton elever som har svarat på frågan anser författarna att sex av eleverna inte bara har vidareutvecklat sitt historiemedvetande utan dessutom kan sätta egna ord på sitt historiemedvetande. De har gett kommentarer på frågan som visar att de är medvetna om att vi människor behöver se skillnaderna som förändrar samhället till det bättre och mer effektiva samhället. Då kan vi förstå förändringen som sker i samhället. Människan behöver leva med i utvecklingen som alltid är en pågående process.

4.8 AVSLUTANDE ANALYS

Barnen i förskolan och eleverna i skolan hade begränsade kunskaper inom undersökningsområdet i början av den tematiska undervisningen.

Barnen i förskolan som har arbetat med en tematisk undervisning med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter har vidareutvecklat sitt historiemedvetande i högre grad än de barn som inte arbetat med Astrid Lindgrens sångtexter. Författarna anser att detta visas genom att barnen har större kunskaper om dåtiden, en förståelse för nutidens samhälle samt har tankar om framtiden. Barnen som inte arbetat tematiskt med Astrid Lindgrens sångtexter och som endast har undervisats i ett dåtidsperspektiv har endast erövat kunskaper om dåtiden och ser således inte nutids- och framtidsperspektivet. De har inte vidareutvecklat sitt historiemedvetande i samma bemärkelse som gruppen som arbetat med Lindgrens sångtexter som utgångspunkt.

Författarna anser att eleverna som har arbetat efter en tematisk undervisning med Astrid Lindgrens sångtexter har en större förståelse för hur drängens vardag rent allmänt såg ut. Kunskaperna om drängen och hans arbete är mer omfattande och väl bearbetade av eleverna, de har även visat mer förståelse för drängen som person och hans identitet, än vad gruppen som inte hade arbetat med Astrid Lindgrens sångtexter hade.

Barnen i förskolan och eleverna i skolan som har fått en tematisk undervisning med Astrid Lindgrens sångtexter har vidareutvecklat sitt historiemedvetande. Författarna menar att både barnen och eleverna har visat en djupare förståelse för undersökningsområdet beroende på den utvecklingsnivå de befinner sig på. Både barnen och eleverna har genom ett identitetsskapande i nutiden erövat kunskaper om dåtiden samt förståelse för framtidens förändringar och sin egen roll som samhällsmedborgare.

Eleverna i skolan och barnen i förskolan som arbetat utan utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter har endast förvärvat kunskaper om hur dåtiden tedde sig. Varken i skolan eller i förskolan har undervisningen behandlat nutids- och framtidsperspektivet vilket har inneburit att barnen och eleverna inte har någon förståelse för nutidens samhälle eller framtidens förändringar.

5. DISKUSSION

Kunskaper om människans livsvillkor skapas i vardagen genom familjerelationer, det lokala närområdet samt medborgarskapet. För att utveckla sin identitet behöver man kunskaper om generationers historia för att få en förståelse för nutiden. Detta bidrar även till en förväntan inför framtiden. Historia är något som sker fortlöpande och påverkar människornas vardag och levnadsprocess. Historiemedvetande innebär att leva i nutiden med dåtiden som referensram samt blicka mot framtidens förändringar (kursplanen och betygskriterier för grundskolan i historia). För att kunna skapa tankar om hur det var förr i tiden använder människan olika artefakter, dessa hjälper till att förstå nutiden samt skapar en förståelse för framtiden (Aronsson, 2004).

Jensen (Lindqvist, 2000) anser att historiemedvetande är individuellt och skapas i den egna personligheten. För att förstå sin identitet är det viktigt att förstå sambanden mellan dåtid, nutid och framtid. Historiedidaktiken får inte endast behandla dåtiden utan måste även synliggöra framtidens förändringar, där framtiden bygger på den förflutna historien. Författarna anser med utgångspunkt i den empiriska undersökningen av den tematiska undervisningen utan Astrid Lindgrens sångtexter att om pedagogen undervisar endast i dåtidsperspektivet kan barnen och eleverna inte erövra förståelse för nutidens samhälle och människans levnadsprocesser. De besitter ingen förmåga att relatera dåtidens förändringar till kommande framtida förändringar. Med andra ord vidareutvecklas inte barnens och elevernas

historiemedvetande vid en undervisning i enbart dåtidsperspektivet. Jensen (Karlegård och Karlsson, 1997) hävdar för att elevernas historiemedvetande ska få möjligheter att vidareutvecklas måste man som pedagog ta hänsyn till de historiska faktorerna i samhället. Pedagogens uppgift blir att ta tillvara på vardags och livssituationer som kan främja ett historiemedvetande utifrån egna erfarenheter och upplevelser.

För att ge barnen i förskolan möjligheter till att skapa en helhet i undervisningen ska undervisningsaktiviteterna vara mångsidiga och sammanhängande vilket kan genomföras med ett tematiskt arbetssätt (Lpfö 98). I Lpo94 står det att genom leken och skapande arbete blir eleverna aktiva i lärandeprocessen, vilket även ska ske i olika uttrycksformer som sång, musik, bild, rörelse, drama och dans. För att förstärka den egna identiteten ska musiken ge eleverna lust och möjlighet till att uppleva och erövra kunskaper. Genom en tematisk undervisning med Astrid Lindgrens sångtext har barnen i förskolan erövat djupare och bredare kunskaper om dåtidens samhälle kopplat till deras egen vardag samt har tankar om sin framtid. Eleverna i skolan som har arbetat med en tematisk undervisning med Astrid Lindgrens sångtexter har erövat större förståelse för drängens levnadsvillkor samt drängens personlighet och identitet. Barnen på förskolan som inte har arbetat med en undervisning med Astrid Lindgrens sångtexter som utgångspunkt har endast kunskaper om dåtiden och kan inte koppla kunskaperna till vare sig nutid eller framtid eftersom de endast har undervisats utifrån ett dåtidsperspektiv. Eleverna i skolan som har haft en tematisk undervisning utan Astrid Lindgrens sångtexter har ett djupare men smalare kunskapsområde. Deras förståelse för drängens identitet är mycket mindre i jämförelse mot de elever som har arbetat med utgångspunkt från Astrid Lindgrens sångtexter. Detta anser författarna visar att ett tematiskt arbetssätt ger en helhetssyn på lärandeobjektet, vilket i sin tur ger sammanhängande och mångsidiga kunskaper.

Skolan ska möjliggöra att eleverna utvecklar dynamiskt tänkande och skapar beredskap inför framtiden samt får en förståelse för den ständigt pågående kunskapsutvecklingen (Lpo94). För att eleverna ska kunna tolka händelser och förlopp i dagens samhälle och eventuella skeenden i framtiden ska skolan sträva efter att vidareutveckla elevernas historiemedvetande. Författarna anser att både barnen i förskolan och eleverna i skolan som har fått en tematisk undervisning med Astrid Lindgrens sångtexter har vidareutvecklat sitt historiemedvetande i förhållande till barnens och elevernas kunskapsnivå. Både i förskolan och i skolan har undervisningen bidragit till att barnen och eleverna erövat kunskaper till den egna identiteten,

vilket i sin tur har medfört att dåtidskunskaperna gett förståelse för nutiden samt ett perspektiv för framtiden. Detta har blivit möjligt tack vare de skönlitterära texter som har behandlats i den tematiska undervisningen. Utifrån texterna har barnen och eleverna fått en inblick i människors handlade, känslotillstånd samt tankemönster för den aktuella tidsperioden för lärandeobjektet. Därav är historiska texter så som skönlitteratur och sångtexter av stor vikt för utvecklandet av historiemedvetandet (Hermansson, Adler, 2004).

5.1 Slutsatser

Om pedagogen endast undervisar ur ett dåtidsperspektiv får barnen och eleverna en djupare men smalare förståelse för kunskapsområdet. Men bedrivs undervisningen utifrån ett historiemedvetandeperspektiv ges barnen och eleverna möjlighet till en djupare och bredare förståelse samt medvetenhet där barnen och eleverna dessutom blir stärkta i den egna identiteten.

6. SAMMANFATTNING

Jeismanns definition av begreppet historiemedvetande har legat till grund för uppsatsens teoretiska utgångspunkt. Definitionen är att historiemedvetande blir möjligt då dåtiden kopplas samman med nutid och framtid. För att förstå vem vi är i dagens samhälle måste vi förstå hur samhället har byggts upp samt hur den livssituationen såg ut för de människor som levde då. Dessa kunskaper möjliggör att man som individ kan förstå sin roll i nutidens samhälle samt fundera över hur det kommer att bli i framtiden. Genom att arbeta tematiskt kan barnen och eleverna tillägna sig nya kunskaper i ett helhetsperspektiv, vilket medför att det möjliggörs förståelse för olika perspektiv. Uppsatsens författare har härutav ställt följande problemprecisering: *-Vidareutvecklar barn i förskolan och elever i skolan sitt historiemedvetande med ett tematiskt arbetssätt med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter? -Vilka skillnader blir skönjbara när barn och elever undervisas i ett tematiskt arbetssätt med Astrid Lindgrens sångtexter jämfört med ett tematiskt arbetssätt utan Astrid Lindgrens sångtexter ur ett dåtidsperspektiv? -Vilka skillnader blir synliga om man undervisar med fokus på historiemedvetande i jämförelse med en undervisning ur ett dåtidsperspektiv för barnen och eleverna?* För att undersöka detta har författarna valt en kvalitativ forskningsansats där man koncentrerar sig på att analysera de intervjuades eller observerades ord. Den empiriska undersökningen har genomförts både i förskola och i skola för att den ska ge både bredd och djup, så att en jämförelse blir möjlig. Resultatet av den empiriska studien är att barn och elever som har arbetat med en tematisk undervisning med

utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter har vidareutvecklat sitt historiemedvetande i högre grad än de barn och elever som inte arbetat med utgångspunkt i Astrid Lindgrens sångtexter. Författarnas slutsats av detta blir därför att genom att arbeta med skönlitterära texter kan barns och elevers historiemedvetande få en djupare dimension och förståelse.

7. VIDARE FORSKNING

I pedagogiska diskussioner under hösten 2006 har författarna blivit varse att pedagogerna ute på fältet i allmänhet har en dålig uppfattning om vad historiemedvetande är för något samt vad definitionen har för betydelse för barnen och eleverna i den pedagogiska verksamheten. Med utgångspunkt i detta anser författarna att det vore intressant att i framtiden undersöka hur väl införlivat begreppet historiemedvetande är hos pedagogerna i förskola och skola samt vilka konsekvenser detta får för barnen och eleverna. Det vore även intressant att undersöka om den tematiska undervisningen med Astrid Lindgrens sångtexter som utgångspunkt ger samma resultat i en studie bland äldre barn i de frivilliga skolformerna som i den här undersökningen.

LITTERATURFÖRTECKNING

Abildtrup Johansen B, & Rathe AL, & Rathe J (2002) *Möjligheternas barn i möjligheternas skola* Stockholm: Utbildningsradio AB

Aronsson P (2004) *Historiebruk- att använda det förflutna* Lund: Studentlitteratur

Borgström B-M (2003) *Tidsresan Lek och fantasi som pedagogisk metod* Stockholm: Nordiska museets förlag

Carlsson B (1991) *Kvalitativa forskningsmetoder för medicin och beteendevetenskap* Falköping: Almqvist & Wiksell Förlag AB

Denscombe M (2000) *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* Lund: Studentlitteratur

Edström V (2004) *Kvällsdoppet i Katthult, Essäer om Astrid Lindgren diktaren* Finland: Bookwell

Egerlid H, Fellke J, Forsgren Malmström R (2002) *Rebellen från Vimmerby. Om Astrid Lindgren och hemstade*. Vimmerby: VTT Grafiska

Harrison, D (2003) *Tankar om historia*, Stockholm: Bokförlaget Prisma

Hermansson Adler, M (2004) *Historieundervisningens byggstenar – grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik*, Stockholm: Liber AB

Karlegård C & Karlsson K (red.) (1997) *Historiedidaktik* Lund: Studentlitteratur

Karlsson, K-G & Zander, U (red.) (2004) *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*, Lund: Studentlitteratur

Lindgren A (1991) *Hujedamej, och andra visor* Falkenberg: Singapore/Polex Int AB

Lindqvist, G (2000) *Historia som tema och gestaltning*, Lund: Studentlitteratur

Lundqvist U, 1984 *Litteraturundervisning, modeller och uppslag för lärare*

Falköping: Gummessons Tryckeri AB

Strömstedt M (1999) *Astrid Lindgren, en levnadsteckning* Falun: AiT Falun AB
kommunikation. Lund: Studentlitteratur

Sundin B (1995) *Barns musikaliska utveckling* Falköping: Gummessons Tryckeri AB

Wallén G (1996) *Vetenskapsteori och forskningsmetodik* Lund: Studentlitteratur

Övrigt:

Lpo94 *Läroplan för det obligatoriska läroväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, 1994

Lpfö98 *Läroplan för förskolan*, 1998

Skolverket (2002) *Grundskolans kursplaner och betygskriterier* Västerås: Edita Västra Aros

Svenska akademiens ordlista (2006) Norstedts akademiska förlag.

Svenska skrivregler, (2003) Falköping: Elanders Gummessons

Vetenskapsrådet (2005) V143 VR.Rapport 9 inlaga. Stockholm. www.vr.se, sökord:
historiemedvetande, 061215

Vetenskapsrådet, (2006) Vems är historien? Historiebruk och identitetsskapande i det
mångkulturella Sverige. Kenneth Nordgren, Stockholm. www.vr.se, sökord:
historiemedvetande, 061215

Bilaga B

Intervjufrågor till undersökningen bland de yngre barnen

- ”Hur tror du att barnens vardag såg ut för 100 år sedan?”
- ”Vad finns det för likheter och skillnader mellan dig själv och Emil och Ida?”
- ”Hur tror du det kommer att bli i framtiden när du är vuxen, hur kommer dina barns vardag se ut?”

Bilaga C

Du käre lille snickerbó

Musik: Georg Riedel

Text: Astrid Lindgren

Du käre lille snickerbó,
här kommer jag igen.
Nu är det bråttom, kan du tro,
nu är det klippt igen.

Refr: Snickerboa hopp fallera
å snickerboa hopp fallerej
är bra att ha hopp fallera
för stackars mej
hopp fallerej.

Till snickerboa ränner jag,
när det är nåt jag gjort.
Men far min löper också bra
fast inte lika fort.

Refr: Snickerboa hopp fallera
å snickerboa hopp fallerej
är bra att ha hopp fallera
för stackars mej
hopp fallerej.

Det får bli slut på mine hyss
har far min sagt ifrån.
Jag gjorde ett alldeles nyss
som visst tog knäcken på'n!

Refr: Snickerboa hopp fallera
å snickerboa hopp fallerej
är bra att ha hopp fallera
för stackars mej
hopp fallerej.

Du käre lille snickerbó,
vad jag är glad åt dej!
Nu sitter jag i lugn å ro
å bara viler mej.

Refr: Snickerboa hopp fallera
å snickerboa hopp fallerej
är bra att ha hopp fallera
för stackars mej
hopp fallerej.

Bilaga D

Jag gör så att blommorna blommar

Musik: Georg Riedel

Text: Astrid Lindgren

Du ska inte tro det blir sommar,
ifall inte nån sätter fart
på sommarn och gör lite somrigt,
då kommer blommorna snart.
Jag gör så att blommorna blommar,
Jag gör hela kohagen grön,
och nu så har sommaren kommit,
för jag har just tagit bort snön.

Jag gör mycket vatten i bäcken,
så där så det hoppar och far.
Jag gör fullt med svalor som flyger
och myggor som svalorna tar.
Jag gör löven nya på träden
och små fågelbon här och där.
Jag gör himlen vacker om kvällen,
för jag gör den alldeles skär.

Och smultron det gör jag åt barna,
för det tycker jag dom kan få,
och andra små roliga ställen,
där barna kan springa omkring,
då blir barna fulla med sommar
och bena blir fulla med spring.

Bilaga E

Fattig bonddräng

Musik: Georg Riedel

Text: Astrid Lindgren

Jag är en fattig bonddräng
men jag lever ändå.

Dagar går och kommer,
medan jag knogar på,
harvar, sår och plöjer,
mockar, gräver och bär,
går bak mina oxar,
hojtar, visslar och svär.

Jag är en fattig bonddräng
och jag tuggar mitt snus,
och när lördan kommer
vill jag ta mig ett rus.
Sen, när jag blitt livad,
vill jag tampas och slåss,
vila hos en flicka
vill jag också förstås.

Sen så kommer söndan
och då vill våran präst,
att jag ska i körkan
men då sover jag mest.
Prästen kan väl sova
hela måndagen men
för en fattig bonddräng
börjar knoget igen.

Så går hela veckan
alla dagar och år,
jag går med min lie
och jag plöjer och sår.
Jag kör mina oxar
och jag hässjar mitt hö,
harvar, gnor och trälar,
och till sist ska jag dö.

Bilaga F

Varför och varför?

Musik: Georg Riedel

Text: Astrid Lindgren

Varför är det inte rättvist?

Varför har en del så bra,
och en del ska vara pigor
med ett evigt slit var da.

Varför är just jag är en piga?

Det kan man fundera på.
Varför får jag aldrig rosor,
varför ska det vara så?

Varför ska jag mata grisar?

Varför ska jag mjölka kor?
Varför har jag ingen klänning
som är fin och fina skor?

Varför har jag ingen fästman

när det finns de som har två?
Varför får jag aldrig rosor,
varför ska det vara så?

Varför får jag aldrig rosor?

Och får aldrig gå på fest.
Varför ringer väckarklockan
när jag sover allra bäst?

Varför regnar det på söndan
just när jag ska ut och gå?
Varför får jag aldrig rosor,
varför ska det vara så?

Varför är jag inte vacker?
Varför är jag inte fin?
Varför har jag inga pengar,
inte ens en symaskin?

Varför är jag ful och fattig?
Det kan man fundera på.
Varför får jag aldrig rosor?
Varför skrattar jag ändå?

Bilaga G

Planering till det tematiska arbetet

”Emil- förr, nu och i framtiden”

Upplevelse: För att fånga barnens intresse börjar jag att läsa ett utvalt avsnitt ur Emil i Lönneberga. Därefter ska jag genom en dialog med barnen ta reda på vad de faktiskt vet om Emil och hans familj och det samhälle han lever i. Detta gör att jag kan anpassa aktiviteterna jag planerat efter just där barnen befinner sig.

Sångerna: Astrid Lindgrens böcker om Emil samt sångerna om människorna och djuren i Katthult är grunden för det fortsatta arbetet.

Projekt: Fortlöpande genom hela temat kommer vi att tillverka saker till vårt eget Katthult. Hus, äng, lada, människor, djur med mera. Detta gör att vi när temat är slut kommer att ha ett miniatyr Katthult som vi tillsammans tillverkat. Vårt Katthult kommer att vara med på vår vernissage som vi har i slutet av temat.

Ett skapande arbetssätt: I min planerade verksamhet kommer jag att tillämpa ett varierande och skapande arbetssätt, vi kommer att bygga, måla, rita, sjunga, dramatisera, skriva, räkna med mera för att möjliggöra lärande och nya erfarenheter och kunskaper hos alla barn. Jag tror på att integrera så många olika ämnen för att alla barns behov ska bli tillgodosedda.

Utvärdering: Utvärdering på temat blir i form av en vernissage, där alla föräldrar och syskon får lov att komma och titta på vad vi har gjort, vilka nya kunskaper barnen erövat samt tillsammans med barnen få en gemensam upplevelse. Vi kommer även att utvärdera kontinuerligt eftersom collagen blir ett slags barometer på vad barnen erövat för nya kunskaper under momentet.

Svenska: Stödja och uppmuntra både barnens tal och skriftspråk genom att sjunga sånger, läsa böcker och skriva.

Historia och Samhälle: Genom att möjliggöra att barnen lär känna Emil och det samhälle han levde i kan de förstå sin egen roll i dagens samhälle samt även ha tankar om hur framtiden kommer att bli, detta är historiemedvetande. Hur såg Emils familj ut? Vilka levde i

Katthult? Finns det likheter och skillnader med idag? Vad hade de för arbetsuppgifter på gården?

Geografi: Barnen blir genom att studera hur husen såg ut på Emils tid medvetna om hur husen idag har förändrats men även landskapet runt omkring såsom ängar, skogar väger med mera.

Religion: Vi kommer att diskutera kyrkans roll i Emils samhälle samt jämföra med vilken roll kyrkan har i dagens samhälle, vilka likheter och skillnader finns?

Idrott/rörelse/drama: En variant på dramaleken Pepparkaksgubbar, barnen står två och två armkrok, två barn är för sig själv, en är Emil och den andra är Emils pappa Anton, nu gäller det för pappa Anton att fånga Emil innan han ställer sig armkrok med någon annan, då ska det barnet som står på andra sidan släppa och den blir Emil istället.

Musik: Vi kommer att sjunga sånger, analysera musiktexter, spela gitarr samt lyssna till sånger.

Matematik: Jag kommer att använda mig av så kallade mattebilder, där det gäller för barnen att till exempel räkna grisarna, hästarna, fåren eller dylikt. De kommer även att få lättare ekvationer, där det ena ledet saknas.

Du käre lille snickerbo:

Vad? Barnen ska få möjlighet att erövra kunskaper om hur barn hade det på Emils tid, vilka skillnader och likheter det finns med barn idag.

Hur? Vi börjar med att jag läser ett avsnitt ur *"Nya hyss av Emil i Lönneberga"*. Därefter lyssnar vi och sjunger sången "Du käre lille snickerbo" tillsammans, utifrån detta diskuterar vi varför Emil blir inlåst i snickarbo? Får man låsa in barn idag? Vad händer när barnen idag är busiga? Vad får det för konsekvenser? Vad kommer att hända i framtiden? Hur hade Emil det som barn i Katthult? Därefter gör vi ett gemensamt collage där barnens tankar, synpunkter och visioner synliggörs. En miniatyr snickarbo tillverkas gemensamt till vårt projektarbete "Vårt eget Katthult"

Varför? Under § 1 Förskolans uppdrag i Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) står det skrivet:

”I förskolans uppdrag ingår att såväl utveckla barns förmågor och barns eget kulturskapande som att överföra ett kulturarv – värden, traditioner, historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa.” Vidare står det ” Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.”

Idas sommarvisa:

Vad? Erövra förståelse för ängens betydelse för Katthult samt vilken betydelse ängen har idag. Barnen ska även få möjlighet att lära sig om årstiderna på ett adekvat sätt.

Hur? Vi börjar på samma sätt jag läser ett stycke ur ”*Än lever Emil i Lönneberga*” som handlar om hur Emil och Ida går genom hagar, ängar, över stenrösen med mera på väg till rågåkern. Därefter lyssnar och sjunger sången. Sedan pratar vi om ängens betydelse förr, nu och i framtiden. Går ut och tittar på en äng, vilka växter finns där? Använder böcker och bilder. Vi pratar även om årstiderna vår, sommar, höst och vinter. Skapar en egen liten äng till vårt eget Katthult, samt målar och ritar om de olika årstiderna, när fyller barnen år, är en fråga som lyfts här. Allt detta sätts ihop till ett collage för att barnens tankar med mera ska tydliggjorda.

Varför? I Lpfö 98 under § 2.2 står att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förståelse för hur naturens kretslopp påverkas av barnets delaktighet samt olika naturvetenskapliga fenomen.

Grisen gal i granens topp och Lille katt:

Vad? Få möjlighet till kunskaper om olika sorters djur samt vilken funktion de hade på Emils tid. Barnen ska även erövra matematiska färdigheter tillsammans med Katthults djur.

Hur? Jag läser högt för barnen ur ”*Emil i Lönneberga*” som handlar om alla djuren som finns i Katthult. Vi lyssnar och sjunger sångerna, sedan pratar vi om vilka djur vi har sjungit om, har bilder av djuren samt små plastdjur. Därefter pratar vi om hur barnen tror att djuren hade det på Emils tid, vilken funktion hade de samt hur de har det idag och stimulerar till tankar om hur de får det i framtiden, detta synliggörs i collage. Matematik med Emil: Djuren i Katthult ska få ungar, mamma Katt Månsan är rund om magen. Hur många kattungar har hon i magen om de efter att hon fött sina ungar är 5 stycken? Detta är ett exempel på hur vi kommer att använda våra matematiska färdigheter. Gris och Höna. Matematik bilder. Härefter ska de få göra varsitt djur till vårt eget Katthult.

Varför? Under § 2.2 i Lpfö 98 står det skrivet att barnen i förskolan även ska förkovra sitt kunnande om växter och djur. Barnen ska utveckla sin förmåga att upptäcka och använda matematik i meningsfulla sammanhang.

Koppling till styrdokumentet Läroplan för förskolan, Lpfö 98:

I avsnittet förskolans uppdrag står det följande:

”Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.”

Genom att arbeta tematiskt kan barnens lärande bli mångsidigt och sammanhängande. Genom leken, att samspeka socialt, utforska, skapa, iaktta, samtala och reflektera söker och erövrar barn nya kunskaper samt provar och omvärderar redan befintliga.

Barnen ska i förskolan etablera tilltro till sin egen förmåga, utveckla sin nyfikenhet och lust att lära.

Under § 2.1 Mål (Lpfö 98) står det att:

”Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,...” samt ”... sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen...”

I § 2.2 i Lpfö 98 under Utveckling och lärande står det att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin nyfikenhet och lust att leka och lära, tillit till den egna förmågan samt vara självständiga. Barnen ska dessutom utveckla sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och uttrycka sina åsikter. Dessutom ska barnen utvecklas såväl enskilt som i grupp. De ska upptäcka nya sätt att förstå sin omvärld på. Förskolan ska stimulera barnen så att de utvecklar sin skapande förmåga samt förmågan att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i uttrycksformer så som bild, lek, rörelse, sång, musik, dans och drama. De ska även utveckla sin förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika material och tekniker. Förskolan ska även stimulera till ett rikt och nyanserat talspråk så att barnen utvecklar sin förmåga att kommunicera med andra samt uttrycka tankar.

Vilka material behöver vi till vårt tema?

Stora kartonger till collagen, trähjul, glasspinnar, blompinnar, färger, pennor, papper, lim, lådor i olika storlekar, flörtkulor, garn, kork, tandpetare, piprensare, silkespapper, pärlor, veckotidningar att klippa ur, bandspelare.

Bilaga H

Stolpar till ”Barn och deras livssituation för 100 år sedan”.

Prata om hur barn hade det för 100 år sedan, att de levde under fattiga förhållanden. Det ställdes krav på att barnen skulle arbeta, och hjälpa till. Barns rättigheter.

Besöka en äng så att barnen kan botanisera där och se hur en äng ser ut.

Prata om att det var vanligare med att ha djur förr.

Bilaga I

Barnens svar

Vad vet barnen innan undersökningen?

Antal intervjuade: 21 st

”Hur tror du att barnens vardag såg ut för 100 år sedan?”

- ”Jag vet inte.”
- ”Jag inte vet.”
- ”Vet inte.”
- ”Jag vet inte det.”
- ”För 100 år sedan, jag vet inte.”
- ”Jag vet inte.”
- ”Jag levde inte då, jag vet inte.”
- ”Jag tror inte jag vet det.”
- ”Ingen aning.”
- ”Vet inte.”
- ”Allt var gammalt.”
- ”Det fanns ingen tv då, tror jag.”
- ”Det var tråkigt och mörkt.”
- ”Barnen kunde inte leka.”
- ”De krigade och sånt, de sköt pilar i sig. De skärade i människorna.”
- ”Kul och ibland tråkigt. De lekte mycket också kom barnen när mammorna och papporna sa att nu är det mat.”
- ”De hade det tråkigt ibland och roligt ibland och åt mat som de skulle. Ibland fick de följa med och hämta mellanmålet, ibland inte. Ibland blev de arga och sura. De ritade och fick slänga teckningarna om de blev dåliga ibland tog de hem dem. De blev fotograferade och gick rundor. Ibland läste de bok och ibland var de ute och plockade blommor.”
- ”Allt var svart och vitt.”
- ”Mycket sämre, det var dåligt för barnen.”
- ”Att det inte var så kul att vara barn.”
- ”Tråkigt och gammalt.”

Bilaga J

Dåtidsperspektivet

Antal intervjuade: 11 st

Barnens svar på "Hur tror du att barnens vardag såg ut för 100 år sedan?"

- "Emil gick upp på morgonen och klädde på sig sina kläder."
- "Ida och Emil gick till sin mamma och pappa som arbetade på bondgården."
- "Barnen gick för att se hur djuren hade det och gav dem lite mat och samlade in ägg som hönorna hade lagt."
- "Emil hade en häst som heter Lukas som han rider på i hagarna."
- "De måste hugga ved för att kunna elda i spisen så att de kan göra mat."
- "Emil sitter i snickarboden för han har hittat på hyss, han ska tänka på det så att hans pappa inte behöver skrika Emil, din förgrömmade unge!"
- "Ida och Emil plockar smultron som de trär på strån mellan stenarna i hagarna och vid ängarna."
- "Ida hjälper sin mamma och Lina med att tvätta och laga mat, hon leker med Emil också, de får vara ifred ingen ser vad de gör."
- "Djuren åt Emil och Ida till middag och de gjorde garn av fårens ull och stickade strumpor och tröjor till sig."
- "Djuren hjälpte Emils pappa med att plöja på åkern nu finns det traktorer."
- "Det fanns fler ängar på Emil och Idas tid det växer många olika växter på ängen för de behöver inte så mycket mat men vill man att en växt ska bli stor ska man hålla kobajs på, då växer det bättre."

Bilaga K

Nutidsperspektiv

Antal intervjuade: 11 st

”Vad finns det för likheter och skillnader mellan dig själv och Emil och Ida?”

- ”Emil och Ida bodde på en bondgård men det gör inte jag, ingen av mina kompisar gör det, vi bor i vanliga hus.”
- ”De hade kor, hästar, grisar och får det har inte jag, jag har bara två fiskar också Eldos (kanin, författarens anmärkning) våra fiskar heter Piff och Puff.”
- ”Emil och Ida gick inte på dagis som jag de fick vara på gården istället medan mamman och pappan arbetade därför gjorde Emil hyss. På dagis kan man inte göra hyss då ser fröknarna det.”
- ”Emil är likadan som jag han är ett barn. Ett gammalt barn.”
- ”Det fanns inga cyklar när Emil var liten och inga bilar heller tror jag, de åkte häst och kärra istället eller sprang de eller gick.”
- ”Då fanns det inga dagis på den tiden, barnen var alltid hemma.”
- ”De fick äta sina djur för det fanns inte så många affärer. Allt fick de göra själv nu går mamma och jag i affären och köper.”
- ”Jag gör inga hyss men jag är en pojke precis som Emil.”
- ”När jag har varit dum hela tiden får jag sitta på mitt rum en jätte jättelång stund tills jag har blivit snäll igen, det säger mamma.”
- ”Vi har ingen snickarbod hemma hos oss, vi snickrar i garaget fast mamma säger att jag inte får ha den stora hammaren, bara min egen lilla.”
- ”Jag har inga riktiga djur hemma, bara mina gosdjur, men jag har en häst precis som Emil men den lever inte bara när jag sover.”

Bilaga L
Framtidsperspektivet

Antal intervjuade: 11 st

”Hur tror du det kommer att bli i framtiden när du är vuxen, hur kommer dina barns vardag se ut?”

- ”Jag ska bli fröken på dagis, Emil ville också det tror jag.”
- ”Jag blir prinsessa och bor i prinsesshuset.”
- ”Då har jag kastat bort gosedjuren.”
- ”Jag ska bo i England, jag ska jobba med englandsgubbarna där. Jag ska ha harar och kängurur.”
- ”Mina barn och jag ska inte bo på någon bondgård utan i ett högt hus med jättemånga våningar.”
- ”Barnen ser nog likadana ut men dagis finns inte längre eller vänta ... Dagis kanske har blivit jättestort.”
- ”Mina barn ska inte få göra hyss, för jag ska inte ha någon snickarbod. Men var kan jag sätta dem då om de är stygga? Jag vet inte var jag ska sätta dem någonstans.”
- ”Jag ska kanske bo på bondgård, för jag vill ha djur men pappa tål inte hundar så vi kan inte någon hund.”
- ”Det kanske inte finns några ängar kvar då, men då ska jag så precis som vi gjorde här, så får vi nya ängar.”
- ”Kanske jag ska ha en häst som heter Lukas, precis som Emil.”
- ”Jag vill åka till Katthult och hälsa på Emil och Ida, det ska jag när jag blir stor.”

Bilaga M

Barngruppen som inte har arbetat med Astrid Lindgrens sångtexter svar efter genomgångna undervisningsaktiviteter.

Antal intervjuade: 10 st

Barnens svar:

- De hade det fattigt, kallt och mörk, det drog vindar in i husen.
- Jag vet inte riktigt, de hade ängar att gå på.
- Barnen hade många djur där de bodde.
- Jag vet inte.
- De fick jobba precis som vuxna.
- Barnen blev slagna av sin mamma och pappa.
- Barnen klarade sig själv.
- Jag vet faktiskt inte, man kan säga att deras kläder var som trasor eller något.
- Mammorna arbetade hela tiden barnen passade varandra.
- Det fanns drängar och pigor som hjälpte till där de bodde, i huset alltså, de lagade och fixade saker tror jag.

Bilaga N

Planering för temat drängen och pigan

Utifrån Astrid Lindgrens sångtexter ”Fattig bonddräng” och ”Varför och varför?”.

Mål med temat: Ge eleverna en förståelse för drängen och pigan som arbetstagare. Kunskaper om vem som var dräng och piga samt deras arbetsysslor.

Utifrån kursplan historia: Skolan ska sträva efter att eleven förvärvar ett historiemedvetande, som underlättar tolkningen av händelser och skeenden i nutiden och skapar en beredskap inför framtiden. (grundskolans kursplan i historia, s. 76)

Syfte med temat: Att eleverna vidareutvecklar sitt historiemedvetande genom en förståelse om dåtiden, nutiden och framtiden kring drängen och pigans arbetssituation.

Arbetsplan:

- Eleverna får svara på den första undersökningen. Bilaga: Att arbeta som dräng var ett vanligt arbete för 100 år sedan. Berätta vad du vet om drängen och hans arbete.

Temat inleds med att klassen delas i två grupper oberoende av tidigare erfarenheter om temat. 10 elever i varje grupp.

Dåtidsperspektivet

Grupp 1, en undervisning med Astrid Lindgrens sångtext: Vi lyssnar på visan ”Fattig bonddräng”. Därefter delas eleverna upp i två grupper med vardera fem elever i varje grupp. Varje grupp analyserar två verser var av sångtexten. Tillbaka i halvklassen sjunger vi verserna tillsammans och diskuterar analyserna av sångtexten. Därefter får grupperna tid på att förbereda sig för att dramatisera sina verser för den andra gruppen i halvklassen. Dramatiseringen sker i samband med att den andra gruppen i halvklassen sjunger visan ”Fattig bonddräng”.

Grupp 2, en undervisning utan Astrid Lindgrens sångtext: En muntlig genomgång om drängens arbetsförhållande. Eleverna undersöker med hjälp av bilder från böcker hur arbetsredskapen såg ut som drängen använde sig av. Eleverna tillverkar redskap som symboliserar drängens arbetsredskap. Eleverna får även i hemuppgift att undersöka om någon i släkten arbetade som dräng. Uppgiften redovisas muntligt och skriftligt i skolan.

- Eleverna svarar på den andra undersökningen, bilagan: Skriv och berätta allt som du vet om arbetet som dräng. Exempelvis kan du berätta om hur länge han arbetar om dagarna, vad han gör på sitt arbete, var han bor och hur hans liv ser ut.

Här jämförs de olika gruppernas svar för att tillgodose uppsatsen i diskursen.

Därefter görs samma procedur om igen fast med utgångspunkt av pigans arbetsuppgifter och med omvänd gruppdelning. Den gruppen som hade en undervisning med Astrid Lindgrens sångtext får denna gången en undervisning utan Astrid Lindgrens sångtext.

Grupp 1, en undervisning med Astrid Lindgrens sångtext: Vi lyssnar på visan ”Varför och varför?”. Därefter delas eleverna upp i två grupper med vardera fem elever i varje grupp. Varje grupp analyserar fyra verser var av sångtexten. Tillbaka i halvklassen sjunger vi verserna tillsammans och diskuterar analyserna av sångtexten. Därefter får grupperna tid på att förbereda sig för att dramatisera sina verser för den andra gruppen i halvklassen. Dramatiseringen sker i samband med att den andra gruppen i halvklassen sjunger visan ”Varför och varför?”.

Grupp 2, en undervisning utan Astrid Lindgrens sångtext: En muntlig genomgång om pigans arbetsförhållande. Eleverna undersöker med hjälp av bilder från böcker hur arbetsredskapen såg ut som pigan använde sig av. Eleverna tillverkar redskap som symboliserar pigans arbetsredskap. Eleverna får även i hemuppgift att undersöka om någon i släkten arbetade som piga. Uppgiften redovisas muntligt och skriftligt i skolan.

Nutidsperspektivet

Temat fortsätter i helklass för att arbeta med nutidsperspektivet. Jag läser högt för klassen utvalda delar av boken *När svenskarna flyttade till stan* (Hulth, Ambjörnsson, 1992). Eleverna följer med i texten och tittar på bilderna på ett eget papper. Därefter arbetar eleverna två och två med att svara på frågor till textens innehåll.

Framtidsperspektivet

Eleverna skriver i deras tankeböcker om hur de tror att jordbruket ser ut om 50 år. Har det skett någon förändring på maskinerna som bonden använder eller ser allting ut som det gör idag. Efteråt diskuterar vi vad eleverna har svarat att de tror att det kommer att se.

- Eleverna svarar på den sista undersökningen, bilaga: Eleverna vidareutvecklar sitt historiemedvetande.

Bilaga O

Antal intervjuade: 20 st

- **Att arbeta som dräng var ett vanligt arbete för 100 år sedan. Berätta vad du vet om drängen och hans arbete.**

- "Inget"
- "Jag vet inget om drängen."
- "Jag vet att han var fattig."
- "Jag vet inget om drängen."
- "Han var fattig. Han jobbade från morgonen till kvällen."
- "Inget"
- "Inget"
- "Inget"
- "Ingenting"
- "Han har inte mycket pengar."
- "Ingenting"
- "Vet inte"
- "Jag vet inget"
- "Drängen var en fattig gubbe som jobbade på vissa gårdar."
- "Inget"
- "Jag vet inget om drängen."
- "Jag kommer inte ihåg."
- "Ingenting"
- "Han slog säd med en lie."
- "Ingenting"

Bilaga P:

Antal intervjuade: 20 st

- **Skriv och berätta allt som du vet om arbetet som dräng. Exempelvis kan du berätta om hur länge han arbetar om dagarna, vad han gör på sitt arbete, var han bor och hur hans liv ser ut.**

Antal intervjuade med en tematisk undervisning utan Astrid Lindgrens sångtext: 10 st

- ”Han jobbar på gården alla dagar förutom söndagen från kl 8 till kl 10 på kvällen.”
- ”Han fixar saker och jobbar från 6 på morgonen till 6 på kvällen.”
- ”Han jobbade med djuren hela dagen på bondgården.”
- ”Han jobbar på åkern. Bor på gården.”
- ”Jobbar hela dagen förutom på söndagen”
- ”Jobbar med djuren på gården. Han jobbar från kl 6 till kl 9 på kvällen.”
- ”Han plöjer på åkern och lagar saker.”
- ”Han tar hand om korna.”
- ”Han ploga och skördade och gav djuren mat.”
- ”Drängen jobbade med djuren på gården.”

Antal intervjuade med en tematisk undervisning med Astrid Lindgrens sångtext: 10 st

- ”Han jobbar till sent på kvällen och har ett hårt liv. Han går bakom sina oxar och sådde och grävde.”
- ” Han plöjer, sår och kör sina oxar. Han bor i en liten stuga och jobbar till kl 9 på kvällen. Han gillar inte att gå i kyrkan på söndagen.”
- ”Han jobbade från sju på morgonen till 10 på kvällen. Han bor i Lönneberga. Han plogade och gick bakom sina oxar.”
- ”Han är fattig och jobbar nästan varje dag förutom på söndagen. Han jobbar och jobbar från 8 på morgonen till 9 på kvällen. Han bor i Lönneberga.”
- ”Han bodde ute på landet och arbetade på åkern. Drängen är en pojke som arbetar som bonde.”
- ”Han är fattig och får nästan ingen lön. Gillar inte att gå i kyrkan. Jobbar från 6 på morgonen till 7 på kvällen med att ploga. Han bor i Småland.”
- ”Han går upp tidigt. Han arbetar och bor i ett litet hus. På söndagen vill han sova.”
- ”Drängen tuggar sitt snus och bor i ett litet hus. Han jobbar mycket, från 7 till 10 på kvällen.”

- ”Han matar djuren varje dag och jobbar på gården. Bor på gården.”
- ”Han jobbar på gården från kl 6 på morgonen till kl 9 på kvällen.”

Bilaga Q

Elevens vidareutveckling av sitt historiemedvetande.

Antal intervjuade: 20 st

- **Skriv och berätta om allt som du vet om drängen och pigan.**

- ”Jag tror att det var tungt och fattigt. De bodde på landet. De skördade, högg med lie och mjölkade korna. De arbetade från 5 på morgonen till 9 på kvällen.”
- ”Drängen och pigan bor på landet. Drängen jobbade med att ploga, så och gräva. Pigan jobbade med att laga mat och mjölka kor. De arbetade tolv timmar om dagen och arbetade för bonden.”
- ”Det var jobbigt att vara dräng eller piga. Dom bor i en liten stuga på gården och arbetar för bonden. Dom arbetar cirka tolv timmar om dagen. Pigan mjölkar korna och drängen kör sina oxar.”
- ”Dom jobbar för bonden. Pigan lagar gröt och mjölka korna.”
- ”Dom jobbar för bonden. Pigan mjölkar korna, lagar mat och städar. Drängen jobbar på fältet, han matar djuren och klippar gräset.”
- ”Dom arbetar för bonden tolv timmar om dagen.”
- ”Drängen och pigan jobbade 10 timmar. De hade det jobbigt. Drängen och pigan bodde på bondgården. Drängen högg med lie och pigan mjölkade korna och matade oxen.”
- ”Det var jobbigt. Pigan och drängen bodde i en stuga. Drängen slår säden och plogar. Pigan mjölkade korna och städade huset. Dom jobbar från 5 på morgonen till 9 på kvällen. Drängen och pigan jobbar för bonden och hans fru.”
- ”Jobbigt, för det var lite svårare att jobba förr i tiden för det fanns inga traktorer eller mjölkmaskiner så fick pigorna sitta på en pall och mjölka och drängen fick hamra och såga med träverktyg. De jobbade för bonden från 5 på morgonen till 10 på kvällen.”
- ”Det var lite tufft att jobba som dräng och piga. Bägge jobbade hårt och länge. De jobbade åt bonden tolv timmar om dagen. Drängen bodde i ett litet rum med en hösäng, bord, spis och två stolar.”
- ”Pigan och drängen bodde på gården. Pigan jobbade med att mjölka korna och matade alla djuren som de hade. Jag tror att pigan och drängen gick upp klockan fem på morgonen och går och lägger sig 9 eller 10 på kvällen. De jobbade för bonden.”
- ”De bor på landet i en stuga. De jobbar på bondgården. Drängen jobbar 10 timmar om dagen. Bonden anställer drängen.”

- ”Dom bor på landet. Dom arbetar 10 timmar om dagen. Mjölkar kor, hugger gräs med lie, städar och plogar. Dom arbetar för bonden.”
- ”Dom arbetade för bonden.”
- ”Dom bor på landet. Pigan mjölkade korna varje morgon, efter det lagar hon gröt till frukost. Drängen matar djuren och klipper gräset på åkern. Drängen och pigan jobbade från 5 på morgonen till 10 på kvällen. Drängen jobbar för bonden.”
- ”Pigan mjölkade korna. Dom bor på landet. Dom jobbar hela dagen. Dom jobbar för bonden.”
- ”Drängen och pigan bor ute på landet. Drängen plogade, tröskade, harvade och sådde. Pigan mjölkade korna. Bonden gav drängen och pigan jobb.”
- ”Dom bor på en bondgård. Dom arbetar för bonden. Dom jobbar i huset och på åkern och dom hugger gräs med lie. Dom jobbar ungefär 10 timmar.”
- ”För det mesta var det slit varenda dag. Och drängen jobbade ute och pigan jobbade inne. Pigan lagade mat och mjölkade korna. Drängen jobbade ute och drog oxar och annat. De jobbade tolv timmar om dagen frö bonden.”
- ”Pigan mjölkade kor och lagade mat. Drängen körde oxar och plogade och högg med lie. Dom bor på landet. Dom jobbar tolv timmar om dagen. Dom arbetar för bonden.”

Bilaga R

Antal intervjuade: 20 st

- **Vad är det som gör att drängens och pigans arbete försvinner?**

- ”Traktorn, tröskan, ploget, mjölkmaskinerna. Allt går mycket snabbare.”
- ”Tröskor, mjölkmaskiner, traktorn och ploget.”
- ”Det kommer nya grejor och nya maskiner som gör att pigan och drängen knappt behövs längre.”
- ”Tröskan, ploget, harven, såmaskinen, traktorn, lastare, tumlare och besprutning.”
- ”För att nu finns det traktor och maskiner. Det går snabbare med maskiner.”
- ”Nu finns det traktorer och skördetröska därför behöver inte drängen och pigan jobba så mycket och så långa tider längre.”
- ”För att det finns traktorer.”
- ”Maskinerna, traktorn, tröskor. Det blir billigare att köpa saker. Det går snabbare med maskiner.”
- ”Det blev lättare och det kom maskiner. Ex traktorn, tröskan och ploget.”
- ”Pigan jobbade med att mjölka korna och skötte hushållet. Men nu mjölkar bonden korna med en maskin och frun sköter hushållet.”
- ”Pigan slapp mjölka för mjölkmaskinen kom och drängens arbete gjorde traktorn och ploget.”
- ”Nu har traktorn kommit och mjölkslangar och lite bättre plogar och lite bättre lie så man behöver inte jobba lika länge.”
- ”Mjölkmaskinerna och dammsugaren gör pigans arbete. Traktorn, bilen, tröskan, ploget, potatissättaren och gräshuggaren gör att drängens arbete försvinner.”
- ”Traktorn, tröskan och mjölkmaskinerna.”
- ”Mjölkmaskinerna, traktorn, tröskan och ploget.”
- ”Ploget, harven och mjölkmaskinerna.”
- ”Det kommer nya saker som gör att drängen och pigan inte behövs länge. Ex traktorn och skördetröskan.”
- ”Våra nya maskiner som traktorn och mjölkmaskinen.”
- ”Ploget gör drängens arbete. Dom flyttade till staden.”
- ”Därför att nu har till exempel traktorn kommit och skördetröskan. Därför har deras jobb försvunnit.”

Bilaga S

Antal intervjuade: 16 st

Bortfall: 4 st på grund av sjukdom

- **Hur tror du att maskinerna som bonden använder i sitt jordbruk ser ut om 50 år?**
 - ”Det kanske finns autopilot på traktorerna och tröskan. Och man kan kanske sätta ut en maskin på åkern så plogar den allt själv.”
 - ”Det kanske blir autopilot i maskinerna. Och robotar som fixar allt.”
 - ”Det kommer nya maskiner som är mycket bättre än de andra maskinerna.”
 - ”Nej, det ser likadant ut.”
 - ”Det ser likadant ut.”
 - ”Jag tror att traktorn är likadan om 50 år.”
 - ”Att det har förändrats.”
 - ”Det har förändrats mycket. I framtiden finns det kanske robotar med lie som går i 3000 km/h när den hugger gräs.”
 - ”Jag tror att det mesta är samma. Lite är kanske förändrat.”
 - ”Jag tror att det inte har förändrats mycket.”
 - ”Jag vet inte men jag tror att det finns många fler maskiner som gör arbetet.”
 - ”Jag tror att det finns sådana traktorer som förstår vad jag säger så när jag säger ploga så plogar den.”
 - ”Jag tror att maskinerna ser likadana ut.”
 - ”Bonden har autopilot på traktorn och tröskan.”
 - ”Det har nog förändrats. Nyare maskiner gör allt själv.”
 - ”Som vanligt fast nyare traktorer och andra saker.”

Bilaga T

Antal intervjuade: 16 st

Bortfall: 4 st på grund av sjukdom

- **Varför behöver du veta hur det var förr i tiden, hur det ser ut idag och fundera över hur det kanske kommer att se ut i framtiden?**
 - ”För att veta mera om förr i tiden.”
 - ”Vi kanske ska veta mer om förr i tiden och framåt i tiden.”
 - ”Att allt blir mycket bättre och smartare.”
 - ”För att det kan vara bra att veta när man blir stor.”
 - ”Kanske när vi vill bli lärare så kan vi säga det till våra egna elever eller så kanske det är bra att veta för man kommer ändå att gissa fram i tiden.”
 - ”För att jag ska kunna det när jag är äldre och om jag blir lärare – som jag inte tror att jag blir men om det skulle ske kunde jag lära det till mina elever.”
 - ”För att det kan vara bra och roligt att veta.”
 - ”För att vi ska lära oss det.”
 - ”Kanske för att vi vill bli lärare när vi blir stora.”
 - ”Allting har förändrats väldigt mycket.”
 - ”Så det är nu kommer det att fortsätta vara.”
 - ”Kanske för att vi ska jobba som dräng eller piga.”
 - ”Vi ska lära oss skillnaden. Ja, det är stor skillnad som gjort det bättre för oss människor. Det har förändrats från dåtid till nutid.”
 - ”Det är bra att veta.”
 - ”Det är bra att veta.”
 - ”Nog mer stad och mindre bondgårdar. Och säkert inga drängar eller pigor kvar. Om någon skulle komma och fråga kan det vara bra att veta.”